

„Military landscape Baranyában”

XI. Magyar Politikai Földrajzi Konferencia

Pécs, 2018. november 22-23.

ABSZTRAKTKÖTET

„Military landscape Baranyában”

XI. Magyar Politikai Földrajzi Konferencia

Rendező

PTE TTK FFI Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális
Tanulmányok Tanszéke

Társrendezők

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont

MTA PTB Föld- és Környezettudományi Szakbizottság

MTA X. Osztály Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság
Politikai Földrajzi Albizottság

MTA X. Osztály Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság
Településföldrajzi Albizottság

MTA X. Osztály Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság
Turizmusföldrajzi Albizottság

MTA X. Osztály Társadalomföldrajzi Tudományos Bizottság
Történeti Földrajzi Albizottság

Janus Pannonius Múzeum

PTE BTK TTI Régészet Tanszék

Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft.

GeoScience Nkft. Dél-dunánúli Rendezvény és Fesztivál Turisztikai Klaszter

Tudományos Bizottság

Elnök: Dr. Pap Norbert

Társelnök: Dr. Fodor Pál

Titkár: Dr. Reményi Péter

Tagok: Dr. Aubert Antal, Dr. Csapó Tamás, Dr. Csornay Boldizsár,
Dr. Holló József, Dr. Hóvári János, Dr. Nagy Levente, Dr. Kókai Sándor

Szervezőbizottság

Elnök: Zagyi Nándor

Titkár: Szabó Róbert

Tagok: Dr. Rácz Szilárd, Varhanyovszki Veronika,
Jerkovicsné Stefán Klára

ISBN: 978-963-429-360-6

Kiadja a PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet
Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszéke

Szerkesztők: Zagyi Nándor – Szabó Róbert

© PTE TTK FFI Politikai Földrajzi, Fejlődési és Regionális Tanulmányok Tanszéke

Pécs, 2019

Tartalomjegyzék

Előszó.....	1
A november 22-i tudományos ülésnap programja	3
A plenáris ülésen elhangzott előadások összefoglalói	9
A 'Mohács 1526–2026' szekcióban elhangzott előadások összefoglalói	17
A 'Military landscape egykor és ma' szekcióban elhangzott előadások összefoglalói.....	30
Az 'A Limestől a második mohácsi csatáig – hadirégészeti kutatások' szekcióban elhangzott előadások összefoglalói.....	44
Az 'Örökségvédelem – Turizmus' szekcióban elhangzott előadások összefoglalói	54
A 'Military landscape és geopolitika' szekcióban elhangzott előadások összefoglalói.....	68
A 'Zrínyi (Szigetvár 1566–1688/1689)' szekcióban elhangzott előadások összefoglalói	82

Előszó

2018. november 22–23-án immár 11. alkalommal rendeztük meg Pécsen a kétévente sorra kerülő Magyar Politikai Földrajzi Konferenciát, melynek fókuszába ezúttal a történeti és jelenkori katonai tevékenységek által formált táj, a „military landscape” környezeti és társadalmi jelentőségének tárgykörét állítottuk. Témaválasztásunk apropóját a szűkebb környezetünkben fellelhető egykori csatahelyszínek – Szigetvár (1566), Mohács (1526), Nagyharsány (1687) – és védművek, mint a Dunai Limes vagy a Déli Védelmi Rendszer, illetve az ezek helymeghatározására, rekonstruálására, megőrzésére és hasznosítására irányuló tudományos kezdeményezések adták. Minthogy a hadi tevékenységekkel kapcsolatos kutatások jellemzően több diszciplína képviselői számára biztosítanak teret, a tudományos kapcsolatok elmélyítésében bízva a geográfusok, kartográfusok és a hadtudományok képviselői mellett ez alkalommal a történészek, régészek, turisztikai és örökségvédelmi szakemberek részére is lehetőséget kívántuk adni arra, hogy a Kárpát-medencei vagy azon túli térségekben található katonai tájakra, illetve hadászati objektumokra irányuló kutatási eredményeiket a szélesebb szakmai közönség számára is elérhetővé tehessek. A téma iránti fokozott és széleskörű érdeklődés eredményeként konferenciánkon a plenáris ülés mellett hat szekció keretében több mint 50 szerző 45 előadásának tudtunk tudományos fórumot biztosítani. Ezen előadások magyar és angol tartalmi kivonatainak e kötetben való közreadásával pedig hozzá kívánunk járulni a military landscape tárgykörét érintő hazai kutatások főbb irányainak megismeréséhez.

A *‘Mohács 1526–2026’* szekcióban a Pécsi Tudományegyetem és a Magyar Tudományos Akadémia kutatói mutatták be a mohácsi csatahelyszínhez kötődő legfrissebb vizsgálati eredményeiket, míg a *‘Zrínyi (Szigetvár 1566–1688/89)’* szekció előadásai a 2013 óta tartó Szigetvár-kutatásról adtak átfogó képet a turbéki régészeti feltárás, az 1566-os várostrom rekonstrukciója és az Anguissola-térkép felbukkanásával kapcsolatos szakmai tanulságok bemutatásával. A *‘Military landscape egykor és ma’* címet viselő szekcióban a hadformálta kultúrtájról és a katonai létesítményeknek a hazai településkép alakításában játszott szerepéről hallhattunk. Külön szekcióülést tudtunk szervezni a military landscape turisztikai vonatkozásait taglaló előadásoknak (*‘Örökségvédelem – Turizmus’*), melyek segítségével betekintést nyerhettünk a hadászati létesítmények és az épített örökség feltárásával, megőrzésével és hasznosítási lehetőségeivel kapcsolatos kutatásokba. Az ‘A

Limestől a második mohácsi csatáig – hadirégészeti kutatások’ szekció előadói a tájképet alapjaiban meghatározó római és középkori katonai objektumok, illetve Baranya és térsége oszmán uralom alóli felszabadulásának témaköreit érintő régészeti eredményeikről számoltak be. Végül, de nem utolsó sorban a *’Military landscape és geopolitika*’ című szekcióban a katonai tájhasználatnak a nemzetközi geopolitikai diskurzusban betöltött szerepéről szóló előadások hangzottak el.

A résztvevők visszajelzései alapján egyöntetűen eredményesnek ítélt konferencia sikeréhez a szervezők, a rendező intézmények, a tudományos bizottság tagjai és a szekcióelnökök munkája mellett nagyban hozzájárultak támogatóink, a Pécsi Tudományegyetem, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontja, az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft., valamint a konferenciának helyet biztosító Pécsi Akadémiai Bizottság is. Mindannyiuknak köszönetünket fejezzük ki segítő közreműködésükért.

Dr. Pap Norbert
a Tudományos Bizottság
elnöke

A november 22-i tudományos ülésnap programja

Megnyitó és köszöntők

Konferenciánkat Dr. Gábrriel Róbert, a Pécsi Tudományegyetem általános, tudományos és innovációs rektorhelyettese nyitotta meg. Köszöntő beszédek hangzottak el Dr. Pap Norberttől, a PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézete tanszékvezető egyetemi tanáráról, Dr. Fodor Páltól, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának főigazgatójától és Dr. Hargitai Jánostól, a mohácsi választókerület országgyűlési képviselőjétől.

A plenáris ülés előadásai

Dr. Pap Norbert DSc, tanszékvezető egyetemi tanár et al. (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): Duna – mocsár – Karasica: az 1526. évi mohácsi csata főbb helyszínei

Dr. Fodor Pál DSc, tudományos tanácsadó, főigazgató (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont): A török háborúk emlékezete

Dr. Hóvári János PhD, egyetemi docens (KGRE BTK Történettudományi Intézet): A történetiség szerepe az épített és a táji környezet alakulásában: Mohács és Szigetvár

A 'Mohács 1526–2026' szekció előadásai

Elnök: Dr. Sashalmi Endre DSc, intézetigazgató egyetemi tanár (PTE BTK Történettudományi Intézet)

Dr. Tóth Gergely PhD, tudományos munkatárs (MTA BTK Történettudományi Intézet): Magyarázatok, torzítások és félreértelmezések – a mohácsi csata a 16. századi történetírásban

Dr. B. Szabó János PhD, tudományos munkatárs (Budapesti Történeti Múzeum): II. Lajos halálának helyszíne: táj és orális hagyomány

Dr. Varga Szabolcs PhD, tudományos munkatárs (MTA BTK Történettudományi Intézet): II. Lajos halálának emlékezete

Dr. Papp Júlia PhD, tudományos munkatárs (MTA BTK Művészettörténeti Intézet): A topografikus-analitikus csatakép a 16. század első felében – a mohácsi csata ábrázolása az *Ehrensiegel des Hauses Österreich*-ban

Dr. Gyenizse Péter PhD, tanszékvezető egyetemi docens et al. (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): A Mohácsi-sík környezeti jellemzői a 16-18. században – a csatának helyet adó ármentes terasz földrajzi rekonstrukciója

Dr. Ferkov Jakab PhD, igazgató (Kanizsai Dorottya Múzeum) – Dr. Hasanović-Kolutác Andrea PhD, osztályvezető (Kanizsai Dorottya Múzeum): Az 1526. évi mohácsi csata megjelenése, szerepe Mohács és környékének történeti és földrajzi névanyagában

Szalai Gábor PhD-hallgató, tudományos segédmunkatárs (MTA BTK Történettudományi Intézet) – Simon Bertalan PhD-hallgató (PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola): Az 1526. évi mohácsi csata emlékezete a köztereken, különös tekintettel a Mohácsi teraszos síkra

A 'Military landscape egykor és ma' szekció előadásai

Elnök: Dr. Csapó Tamás CSc, ny. egyetemi magántanár, főiskolai tanár (ELTE Savaria Egyetemi Központ)

Dr. Török Zsolt Győző CSc, egyetemi docens (ELTE IK Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék): Kartográfia és a „military landscape” – térképek és a török háborúk hadieseményei (16–17. sz.)

Dr. Szilágyi István DSc, egyetemi tanár (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): Juan Bautista Poggio Monteverde kanári-szigeteki költő verskoszorúja Budavár 1686-os visszavételéről

Dr. Csapó Tamás CSc, ny. egyetemi magántanár, főiskolai tanár (ELTE Savaria Egyetemi Központ): Katonai objektumok helyzete, átalakulása nagyvárosainkban

Bársony Róbert PhD-hallgató, honvédelmi elnökhelyettes (Budapest Főváros Kormányhivatala, VII. Kerületi Hivatal, Helyi Védelmi Bizottság): Bezárt katonai és határőr-objektumok helyzete Magyarországon

Dr. Wilhelm Zoltán PhD, egyetemi docens, kulturális tanácsos, igazgató (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet, Magyarország Nagykövetsége Újdelhi Magyar Tájékoztatási és Kulturális Központ) – Zagyi Nándor MSc, tanársegéd (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): A kasmíri konfliktus: military landscape a „Boldog Völgy országá”-ban.

Szántó Ákos PhD-hallgató (PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola): A közép-amerikai közlekedési folyosók katonai-stratégiai aspektusai a 19. századtól napjainkig

Majdán Miklós középiskolai tanár (KSZC Barcsi Ipari, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája): Megerősített határszakaszok Afrikában

Az 'A Limestől a második mohácsi csatáig – hadirégészeti kutatások' szekció előadásai

Elnök: Dr. Csornay Boldizsár PhD, igazgató (Janus Pannonius Múzeum)

Dr. Grüll Tibor DSc, tanszékvezető egyetemi tanár (PTE BTK Történettudományi Intézet): Masada ostroma (Kr. u. 73) a környezeti régészet szemszögéből

Dr. Nagy Levente PhD, tanszékvezető egyetemi docens (PTE BTK Történettudományi Intézet): A Dunai Limes kiemelkedő egyetemes értékeihez hozzárendelt attribútumok használhatósága katonai struktúrák kutatásában és társadalmasításában

Dr. Fazekas Ferenc PhD, adjunktus (PTE BTK Történettudományi Intézet): Egy római határerőd és környezete: Lussonium, mint military landscape?

Haramza Márk, történész-muzeológus (Janus Pannonius Múzeum): Perspektívák a mohácsi csata fegyveranyagának vizsgálatában

Dr. Laszlovszky József PhD, egyetemi docens (Közép-európai Egyetem Középkortudományi Tanszék) – Dr. Pusztai Tamás PhD, igazgató (Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Örökségvédelmi Igazgatóság): Újabb eredmények és kutatási lehetőségek a muhi csatatér történeti-régészeti vizsgálatában

Polgár Balázs Dávid, gyűjteményvezető régész (HM HIM Hadtörténeti Múzeum): Az 1687. évi Harsány-hegyi csata régészeti kutatása

Dr. Csornay Boldizsár PhD, igazgató (Janus Pannonius Múzeum): Komplex lelőhely-felderítés

Az 'Örökségvédelem – Turizmus' szekció előadásai

Elnök: Dr. Aubert Antal CSc, egyetemi tanár (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet)

*Závoczky Szabolcs MSc, igazgató (Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság):
Örökségvédelem a Duna–Dráva Nemzeti Parkban: Mohácsi Nemzeti Emlékhely*

Varga Zsolt, osztályvezető, természetvédelmi őrszolgálat-vezető (Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság): A Mohácsi Nemzeti Emlékhely működtetési tapasztalatai

Dr. Gonda Tibor PhD, adjunktus et al. (PTE KTK Marketing és Turizmus Intézet): A baranyai oszmán kulturális örökség turisztikai hasznosításának lehetőségei

Nagy Dávid, PhD-hallgató (PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola): Milyen hatással lehet Tolna megye turizmusára a Dunai Limes magyarországi szakaszának világörökségi helyszínné nyilvánítása?

Dr. Mészáros Bernadett PhD, adjunktus (PTE MIK Mérnöki és Smart Technológiák Intézet) – Szabó Balázs, geográfus MSc-hallgató, demonstrátor (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): Pécs – kultúrák egymásra rétegződése és megjelenése az örökségturizmusban

Gászné Bősz Bernadett PhD-hallgató (PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola): A Dél-Dunántúl történelmi várai, mint örökségturisztikai termékek a kereslet tükrében

Péterfi Judit MSc, PhD-hallgató (PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola) – Sümeghy Dávid MSc, PhD-hallgató (PTE TTK Föld-tudományok Doktori Iskola): „A két front között” – egy új kastélyhasznosítási forma Svédországban

A 'Military landscape és geopolitika' szekció előadásai

Elnök: Dr. Reményi Péter PhD, egyetemi adjunktus (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet)

Hegedüs Norbert PhD-hallgató, zászlóaljparancsnok (MH 6. Sipos Gyula Területvédelmi Ezred, 52. Oszlányi Kornél Területvédelmi Zászlóalj): Az önkéntes területvédelmi tartalékos rendszer földrajzi és történelmi vetülete

Dr. Békési László PhD, független kutató: Az Attila-vonal emlékezete Dunakeszinél

Dr. Reményi Péter PhD, egyetemi docens (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): A rigómezei csaták emlékezetének politikai hasznosítása

Dr. Végh Andor PhD, adjunktus (PTE TTK Földrajzi és Földtudományi Intézet): A bolmáni csata emlékezete és emlékművének felállítása a második világháborút követően, mint a horvátországi magyarok igazodási kényszerének lakmuspapírja

Dr. Klemensits Péter PhD, szenior kutató (Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány): A Corregidor-sziget katonai célú hasznosításnak földrajzi tényezői a Fülöp-szigeteken a 17-20. században

Dr. Bene Krisztián PhD, intézetigazgató egyetemi docens (PTE BTK Romanisztika Intézet): A francia fegyveres erők magyar tagjainak emlékezete, 1939–1945

Dr. Varga István PhD, adjunktus (PTE KPVK Kultúra- és Társadalomtudományi Intézet): Három törvénytelen születésű személy a „Mohács körüli” időkből

Dr. Pete József PhD, középiskolai tanár (Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma, Pécs): A Hősök Csarnoka. Az emlékezés terei és rítusai egy gimnáziumban

A 'Zrínyi (Szigetvár 1566–1688/1689)' szekció előadásai

Elnök: Dr. Hóvári János PhD, egyetemi docens (KGRE BTK Történettudományi Intézet)

Dr. Fodor Pál DSc, tudományos tanácsadó, főigazgató (MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont): Mikor épült a türbe? – Néhány új török forrás tanulságai

Hancz Erika MA, tudományos segédmunkatárs (PTE BTK Történettudományi Intézet): Régészeti kutatások Nagy Szülejmán szultán türbe-palánkjának területén

Tugya Beáta MA, történész-muzeológus, archeozoológus (Thúry György Múzeum) – Dr. Sümegi Pál DSc, tanszékvezető egyetemi tanár (SZTE TTK Földrajzi és Földtudományi

Intézet): Állatcsontok és tojáshéj-maradványok Szulejmán szultán türbe-palánkjának területéről

Torma Andrea PhD-hallgató et al. (SZTE TTIK Földtudományi Doktori Iskola): Az oszmán türbe botanikai kutatása

Dr. Kitanics Máté PhD, tudományos munkatárs et al. (MTA BTK Történettudományi Intézet): A szigetvári military landscape Leandro Anguissola 17. század végi térképei alapján

Dr. Glück László PhD, tudományos munkatárs (MTA BTK Történettudományi Intézet): Az 1566-os szultáni hadjáráshoz vezető út a Habsburg-oszmán diplomáciai kapcsolatok bécsi forrásanyaga alapján

A plenáris ülésen elhangzott előadások összefoglalói

DUNA – MOCSÁR – KARASICA: AZ 1526. ÉVI MOHÁCSI CSATA FŐBB HELYSZÍNEI

*Dr. Pap Norbert, DSc
Tanszékvezető egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
pnorbert@gamma.ttk.pte.hu*

*Dr. Kitanics Máté, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
kitanics1@gmail.com*

*Dr.habil. Gyenizse Péter, PhD
Tanszékvezető egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
gyenizse@gamma.ttk.pte.hu*

*Szalai Gábor, PhD-hallgató
Tudományos segédmunkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
aszalaigabor@gmail.com*

*Morva Tamás, PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
morvatamas@gmail.com*

A tanulmány a mohácsi csata fontos helyszíneivel, a Dunával, a mocsár menti síksággal és a Karasica problémájával foglalkozik. Az ütközetben a II. Lajos magyar és cseh király

vezette sereg ütközött meg I. Szulejmán szultán csapataival. Keresztény oldalon 12–15 ezer fő halt meg, köztük a király és 5–6 ezer cseh, 2 ezer lengyel gyalogos. A mohácsi csata és a csatáj kutatása komplex problémahalmaz, egyebek mellett az ütközet helyszíne is erősen vitatott. A történeti forrásokra, a régi térképekre, korábban született régészeti dokumentációra, a népi emlékezetre és a helyszínen folytatott földrajzi vizsgálatokra alapozott kutatás eredményei alapot adhatnak nem csupán egy realisabb csatáj-értékelésre, hanem sokat elárulnak az elmúlt 500 év társadalmi változásairól, a csatához és így a magyar identitáshoz kapcsolódó változó viszonyról is.

Kulcsszavak: Mohács, csata, military landscape, Karasica, Földvár

DANUBE – MARSH – KARASICA: THE MOST IMPORTANT SITES OF THE BATTLE OF MOHACS (1526)

Dr. Norbert Pap, DSc
Professor, head of department
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
pnorbert@gamma.ttk.pte.hu

Dr. Máté Kitánics, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
kitanics1@gmail.com

Dr. habil. Péter Gyenizse, PhD
Associate professor
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
gyenizse@gamma.ttk.pte.hu

*Gábor Szalai, PhD student
Assistant research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
aszalaigabor@gmail.com*

*Tamas Morva, PhD student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
morvatamas@gmail.com*

This paper addresses issues related to important places of the battle, the role of Danube, the plane situated along the marshy area and the problem of Karasica. In this battle, the army lead by Hungarian and Czech King Louis II encountered the troops of Sultan Suleiman I. 12-15 thousand people lost their life in the battle on the Christian side, including the king and 5-6 thousand Czech, 2 thousand Polish infantrymen. Research into the Battle of Mohács and the military landscape raises a complex set of problems; among other things, the scene of the battle is hotly debated. The findings of studies relying on historical sources, old maps, previous archaeological documentations, folk memory and on-site geographical investigations can pave the way not only for a more realistic assessment of the military landscape, but they can reveal much about the social changes of the last 500 years as well as the changing views on the battle and Hungarian identity.

Keywords: Mohács, battle, military landscape, Karasica, Földvár

A TÖRÖK HÁBORÚK EMLÉKEZETE

Dr. Fodor Pál, DSc
Tudományos tanácsadó, főigazgató
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
fodor.pal@btk.mta.hu

Az előadás a török hódítás korának recepcióját tekinti át a leginkább érintett balkáni országokban, Ausztriában és főleg Magyarországon. Kiindulásként felidézi a modern történet- és politikatudomány két nagy paradigmáját, amellyel az oszmán-törökök és Európa viszonyát szokás leírni: az egyik szerint ez „civilizációs és vallási összeecsapás” volt, a másik viszont „összekapcsolt történelem”-ről beszél, és a két világ kölcsönhatásait tartja fontosabbnak. Az előadásban érintett országokban az emlékezés és emlékezetpolitika egyértelműen az első paradigmát követi. Ennek érzékeltetésére az előadás elsőként egy nagy sikert aratott bolgár filmet idéz fel, amiből kiderül, hogy a török kor öröksége a különféle balkáni nemzeteket nemcsak a törökökkel, hanem egymással is szembeállítja. A sorsközösség elutasítása tükröződik a balkáni népek nagy „nemzeti narratívái”-ból is. A magyar emlékezet sok tekintetben hasonló a balkániakéhoz, de el is tér azoktól. A török kor, különösen Mohács, egyfelől a nemzethalál, a gyász, az európai útról való letérés allegóriája lett; másfelől a törökök egyre inkább pozitív megítélése a legújabb korban számos kétértelműséghez vezet még a múltbeli események megítélésben és a mai emlékezetpolitikai akciókban is.

Kulcsszavak: török hódítás, emlékezetpolitika

THE MEMORY OF THE OTTOMAN WARS

Dr. Pál Fodor, DSc
Scientific adviser, director general
Research Centre for the Humanities,
Hungarian Academy of Sciences
fodor.pal@btk.mta.hu

The paper provides an overview of the reception of the Ottoman conquest in the most affected Balkan countries, in Austria and mainly in Hungary. For a start, two great paradigms of modern history-writing and political sciences in describing the Ottoman Turks and Europe's relation are recalled: on the one hand, this relation is interpreted as a "clash of civilizations and religions", and on the other, it is regarded as a "connected or entangled history", in which interconnectedness seems to be more important than confrontation. In the countries involved, remembrance and commemorative policy clearly follow the first paradigm. To illustrate this statement, this paper presents a successful Bulgarian movie, in which it turns out that the legacy of the Ottoman era left the different Balkan nations opposed not only to the Turks but also to each other. The rejection of the shared fate is also reflected in the great "national narratives" of the various Balkan people. Hungarian public memory is similar to those in the Balkans in many respects, but it also differs from them. The Ottoman rule, and especially the lost battle of Mohács, became the allegory of the nation's death and of being diverted from the European development. At the same time, the increasingly positive view of the Turkish people in recent times leads to many ambiguities not only in evaluating the shared past, but also in today's politics of remembrance.

Keywords: Ottoman conquest, policy of remembrance and commemoration

A TÖRTÉNETISÉG SZEREPE AZ ÉPÍTETT ÉS A TÁJI KÖRNYEZET ALAKULÁSÁBAN: MOHÁCS ÉS SZIGETVÁR

Dr. Hóvári János, PhD
Egyetemi docens
Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történettudományi Intézet
janos.hovari@alkotomuveszet.hu

A magyar történeti és nemzeti gondolkodásban elfogadott tény, hogy mind Mohács, mind Szigetvár neve és földrajzi világa olyan történelmi eseményhez kötődik, amelyek a magyar történeti és nemzeti tudat tartóoszlopai s ezért a nemzeti figyelem középpontjában állnak. A korabeli – 16. századi – magyar és közép-európai irodalmi és történeti hagyományt, amely átütött a 17-18. századon is, amikor az 1526. évi mohácsi csatát és az 1566. évi szigetvári ostromot a reformkor „nemzet-teremtő és építő” világa újra értelmezte, azok a nemzet véleményformáló irodalmárainak (Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, hogy csak a legismertebbeket említsük) köszönhetően olyan erejűvé váltak, hogy nemzeti tudatunk talpkövei lettek máig hatóan. Korszakhatárokká is váltak a nemzeti történeti gondolkodásban. Mohács a magyar elbukás szimbóluma és okozója az azt követő magyar évszázadok összes bajának, és egyes nemzeti gondolkozók szerint még Trianonnak is. Szigetvár pedig annak a jelképe, hogy szívós, bátor és hős nép vagyunk, amelyre illik Horatius sora: *Dulce et decorum est pro patria mori*. De a magyar történelemben Szigetvárhoz kötődik az erkölcsi győzelem szép és egyetemes gondolata is, s lett Szigetvár *civitas invicta*, amelyet először a szlovén Samuel Budina fogalmazott meg talán már 1567-ben. A magyarság szinte napjainkig áldozatnak tekinti magát, de egyben Leonidász és Zrínyi Miklós hős katonáinak is, s ebben elégtételt nyerünk tényszerű veszteségeinkért és vereségeinkért. Nem kétséges, hogy lehetett volna más nemzeti történelmi tudatot is felépíteni a dualizmus idején – s volt is rá törekvés – csak ehhez pozitívan vagy legalább jóhiszeműen kellett volna elfogadnunk a Habsburg birodalmi eszmét, mint a magyar érderendszer és érdekérvényesítés eszközét s ebben kellett volna megtalálnunk nemzetünk helyét. Ha ez történik, hatalmas emlékmű épül Nagyharsányban vagy akár Mohácson annak emlékére, hogy hazánk török alóli felszabadulásának egyik legnagyobb ütközete 1687. augusztus 12-én, amelyet a történelem második mohácsi

csatának is nevez, amely a Szársomlyó-hegy térségében zajlott le, s erre büszkén emlékeznénk és ez még a történelmi helyek kulturális turizmusába is belekerült volna. De csak 2014-ben lett méltó vagy figyelemfelkeltő emlékműve az ütközetnek.

Kulcsszavak: a mohácsi csata emlékezete, Szigetvár ostromának emlékezete, magyar nemzeti öntudat, emlékezetpolitika

THE ROLE OF HISTORISM IN THE CHANGES OF THE BUILT AND NATURAL LANDSCAPE: MOHÁCS AND SZIGETVÁR

Dr. János Hóvári, PhD
Associate professor
Károli Gáspár Reformed Church University
Faculty of Humanities
Institute of History
janos.hovari@alkotomuveszet.hu

In Hungarian historic and patriotic tradition both Mohács' and Szigetvár's name and their geographical environment are related to major historic events of the Hungarian nation that put these landscapes into the focus of national consciousness. The Hungarian and Central-European literary and historical interpretation and narration of the 16th century determined the historic thoughts about them during the 17th-18th centuries. However the „nation-building” character of the early 19th century with the opinion-leader litterateurs (Ferenc Kazinczy, Ferenc Kölcsey, Károly Kisfaludy, Mihály Vörösmaty, to give the name just the most well-known figures) of that era reinterpreted the events of the Battle of Mohács (1526) and the Siege of Szigetvár (1566) in such a manner that they became the foot stones of our national identity up until today. They define corner stones in our historical thinking. Mohács became the symbol of the Hungarian defeat and the cause of all evil that followed over the centuries, even that of Trianon (1920) according to certain national thinkers. Szigetvár on the other hand, symbolises what a strong, brave and heroic nation we are that deserves Horatius' words: *Dulce et decorum est pro patria mori*. The gentle and universal term of moral victory in Hungarian history is also related to Szigetvár, and turned the town into *civitas invicta*, first referred to as such by the Slovenian Samuel Budina perhaps as early as 1567. Up until today, Hungarians consider themselves victims as

well as heroic soldiers of Leonidas and Miklós Zrínyi, and that gives consolation for the actual losses and defeats. No doubt, another patriotic identity could have been created during the Austro-Hungarian Dualism as was endeavoured, but a positive or at least a bona fide acceptance of the ideal of the Habsburg Empire would have been required as the base of the Hungarian value system and validation of its interests in which our nation would have had to find its place. If so it happens, a gigantic monument would have been built in Nagyharsány – or perhaps even in Mohács – to commemorate one of the biggest battles fought in the Szársomlyó Hill on August 12, 1687 for our nation's liberation from Ottoman occupation referred to as the second Battle of Mohács. We would proudly remember it and it would even be part of historical tourism. Only in 2014 did the battle receive a worthy and awareness creating monument.

Keywords: remembrance of the Battle of Mohács, remembrance of the Siege of Szigetvár, Hungarian national self-consciousness, politics of memory

MAGYARÁZATOK, TORZÍTÁSOK ÉS FÉLREÉRTTELMEZÉSEK – A MOHÁCSI CSATA A 16. SZÁZADI TÖRTÉNETÍRÁSBAN

Dr. Tóth Gergely, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
toth.gergely@btk.mta.hu

Tóth Gergely, az MTA BTK Történettudományi Intézet munkatársa előadásában a mohácsi csatáról beszámoló 16. századi elbeszélő forrásokat tekintette át. Kutatásai során új, korábban nem vizsgált forrásokat talált a csatára vonatkozólag (Ursinus Velius 1531-ben készített kéziratos Mohács-története; Wolfgang Lazius: *Rerum Austriacarum decades* című nagy munkájának a mohácsi csatára vonatkozó része; Paulus Iovius 1551-ben megjelent II. Lajos-életrajza). Emellett vizsgálódásai kiterjedtek a korábbról már ismert elbeszélő forrásokra is (Cuspinianus, Brodarics, Iovius, Camerarius, Dubravius, Zsámboky, Szerémi, Zermegh, Bencédi Székely, Heltai, Sigler Mihály, Brutus, Istvánffy, *Memoria rerum*). Hangsúlyozta: mind az újonnan talált kútfőkben, mind pedig a már korábban feltárt elbeszélő művekben sok olyan részlet, illetve adat van, amelyek eddig nem voltak ismertek, vagy nem vették őket figyelembe. Megállapította ezen kívül, hogy a mohácsi csata emlékezte kezdettől fogva átpolitizált volt, mivel a Habsburgok udvari történetírói a magyar vezető elitet, illetve Szapolyai Jánost tették felelőssé a vereségért – míg az utolsó nemzeti király oldalán álló historikusok igyekeztek visszaverni ezeket a vádakokat. Tóth szerint a mohácsi vereség a Jagelló-kor emlékezetét is alapvetően befolyásolta, mivel a csata utáni nemzedékek az 1490–1526 közötti éveket a mátyási „csúcsponthoz” képest hanyatló időszaknak érzékelték, amely katasztrófába torkollott. A humanista szerzők a korszak értelmezéséhez az antik római történetíró, Sallustius hanyatlás-modelljét vették át, a tespedésben, tétlenségben, fényűzésben találva meg a bajok okait.

Kulcsszavak: mohácsi csata, kéziratos források, emlékezetpolitika

EXPLANATIONS, DISTORTIONS, AND MISINTERPRETATIONS: THE BATTLE OF MOHÁCS IN 16TH-CENTURY HISTORIOGRAPHY

Dr. Gergely Tóth, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
toth.gergely@btk.mta.hu

Gergely Tóth, research fellow of the Institute of History of the Hungarian Academy of Sciences, reviewed the 16th-century narrative sources of the Battle of Mohács. In his research, he found new unexplored sources of the battle (Ursinus Velius's unknown work, *De interitu Ludovici Regis et clade Hungariae*, written in 1531; the story of the battle in Wolfgang Lazius's *Rerum Austriacarum Decades*; Louis II's biography by Paulus Iovius, published in 1551). In addition, his studies also covered previously known narrative sources (Cuspinianus, Brodericus, Iovius, Camerarius, Dubravius, Sambucus, Szerémi, Zermegh, Bencédi Székely, Heltai, Mihály Sigler, Brutus, Istvánffy, *Memoria rerum*). He emphasized that there are many details that have not been known or taken into account in both the newly found sources and the previously described narrative works. He also found that the memory of the Battle of Mohács was politicized from the beginning, as the Habsburg court historians made the Hungarian elite and János Szapolyai responsible for the defeat – while the historians on the side of the last national king tried to discredit these charges. According to Tóth, the defeat of Mohács had a profound effect on the memory of the Jagello era, as post-battle generations perceived the years 1490–1526 as a period of decline compared to the 'peak' of the reign of Matthias Corvinus, which led to the disaster. Humanist authors adopted the decline model of the ancient Roman historian, Sallustius, to interpret the era, and found the causes of the troubles in the idleness, inactivity, and luxury.

Keywords: Battle of Mohács, manuscript sources, policy of remembrance

II. LAJOS HALÁLÁNAK HELYSZÍNE: TÁJ ÉS ORÁLIS HAGYOMÁNY

*Dr. B. Szabó János, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Budapesti Történeti Múzeum
szabo.janos@mail.btm.hu*

A király halálának helyszínéről legalább két szóbeli beszámoló született. Az egyiket a szemtanú, Cettritz Ulrich királyi kamarás adta elő Mária királynénak. Ez lehetett a legtöbb külföldi tudósítás forrása. A másik hagyomány a király holttestét eltemető halászoktól származott. E lehetőség realitását vizsgálja ez az előadás.

Kulcsszavak: II. Lajos, II. Lajos halálának helyszíne, orális hagyomány

DEATHPLACE OF KING LOUIS II: LANDSCAPE AND ORAL TRADITION

*Dr. János B. Szabó, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
Budapest History Museum
szabo.janos@mail.btm.hu*

At least there were two oral traditions from the deathplace of the king Louis II. One of them was presented by the eyewitness the king's chamberlain, Ulrich von Cettritz to Queen Mary. This could be the source of most foreign media reports. The other tradition came from the fishermen who buried the king's body first. The reality of this possibility is examined by the lecture.

Keywords: II. Lajos, place of death of Louis II., oral history

II. LAJOS HALÁLÁNAK EMLÉKEZETE

Dr. habil. Varga Szabolcs, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
varga.szabolcs@btk.mta.hu

Mohács azon magyar emlékhelyek közé tartozik, ahol legutolsó ütközetben elhunyt koronás uralkodónk lelte halálát. A mai emlékezetbe mélyen beleivódott a Csele-patakba fulladó király képe, azonban az eseményről nem maradt fenn szemtanú beszámoló, így már a kortársak is csak elbeszélésből értesülhettek Lajos haláláról. A 16-17. században készült írásos emlékek több változatát is megőrizték a történetnek, és csak lassan kanonizálódott a történet a mai ismert formában. Az első történeti visszaemlékezést elkészítő Brodarics István például nem említett patakot, míg két emberöltővel később Istvánffy Miklós a Karasicához helyezte a tragikus eseményt. A csatatérről készül útleírások rendre megemlékeztek a király halálhelyéről, ám annak megjelölésére csak a 19. században került sor a nemzeti romantika keretében. Az előadás célja bemutatni a téma forrásait és a kanonizáció folyamatát.

Kulcsszavak: Mohácsi csata, nemzeti emlékezet, hagyomány, történetírás

REMEMBRANCE OF LOUIS II'S DEATH

Dr. habil. Varga Szabolcs, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
varga.szabolcs@btk.mta.hu

Mohács is the Hungarian memorial sites where our last crowned ruler who died at a battle perished. The picture of the king dying in the Csele Stream has deeply ingrained in Hungarian remembrance. However, there did not survive any eye witness accounts, and even contemporary people learnt about the king's death from narratives. Written sources compiled in the 16th-17th centuries preserved various versions of the story and the modern version has slowly taken shape. István Brodarics, the author of the first historical reminiscence, for example, did not mention any streams, while two generations later, Miklós Istvánffy thought the tragic event had occurred along the Karasica. All the travelogues on the battlefield commemorated the place of the king's death, but it was located only in the 19th century within the framework of national romanticism. My presentation attempts at revealing the sources of the topic and the process of canonization.

Keywords: battle of Mohács, national remembrance, travelogues, tradition, history writing

A TOPOGRAFIKUS-ANALITIKUS CSATAKÉP A 16. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN – A MOHÁCSI CSATA ÁBRÁZOLÁSA AZ EHRENSPIEGEL DES HAUSES ÖSTERREICH-BAN

Dr. Papp Júlia, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Művészettörténeti Intézet
papp.julia@btk.mta.hu

Az 1526. évi mohácsi csata legrészletesebb 16. századi ábrázolása az 1555–1559 körül Augsburgban készült Habsburg dinasztia-történet (*Ehrenspegel des Hauses Österreich*) díszesen illuminált kéziratának 2. kötetében található. Az illusztráció a topografikus-analitikus csataképek közé tartozik, melyek célközönsége elsősorban a katonai mesterségben járatosak köre volt, s melyeken a csatatér helyszínének, a hadrendnek, a csapattestek elhelyezkedésének és mozgásának, illetve a harcászati stratégiának áttekinthető, többnyire madártávlatból felvett bemutatásával találkozunk. Azt, hogy ez az ábrázolási típus német nyelvterületen nagyon népszerű volt, nemcsak számos korabeli, az előadásban is bemutatásra kerülő műalkotás (falikárpitok, festmények, sokszorosított grafikák, térkép) jelzi, hanem az is, hogy az *Ehrenspegelben* is több csatajeleneten találkozunk ezzel a kompozíciós sémával.

Kulcsszavak: mohácsi csata, topografikus-analitikus csatakép, *Ehrenspegel des Hauses Österreich*

THE TOPOGRAPHICAL-ANALYTICAL BATTLE SCENE IN THE FIRST HALF OF
THE 16TH CENTURY – THE DEPICTION OF THE BATTLE OF MOHÁCS IN
THE *EHRENSPIEGEL DES HAUSES ÖSTERREICH*

Dr. Júlia Papp, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of Art History
papp.julia@btk.mta.hu

The most detailed depiction of the Battle of Mohács (1526) in the 16th century is found in the second volume of the ornate illuminated manuscript of the *Ehrensiegel des Hauses Österreich*, a chronicle of the Habsburg dynasty created around 1555–1559 in Augsburg. The illustration is a topographical-analytical battle scene; its intended audience were primarily experts in warfare. On these pictures we can clearly see the depiction of the battlefield, the placement and movement of the troops and the military strategy, usually from a bird's-eye view. This type of battle scene was very popular in German-speaking areas, as seen by several contemporary artworks (tapestries, paintings, prints, maps) shown in the presentation, as well as the fact that some of the battle scenes in the *Ehrensiegel* also have this composition.

Keywords: Battle of Mohács, topographical-analytical battle scene, *Ehrensiegel des Hauses Österreich*

A MOHÁCSI-SÍK KÖRNYEZETI JELLEMZŐI A 16-18. SZÁZADBAN – A CSATÁNAK HELYET ADÓ ÁRMENTES TERASZ FÖLDRAJZI REKONSTRUKCIÓJA

Dr. habil. Gyenizse Péter, PhD
Tanszékvezető egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
gyenizse@gamma.ttk.pte.hu

Az előadás során bemutatjuk a Mohácsi-sík természeti viszonyait, melyek befolyásolták az 1526-os csata alakulását is. A Mohácsi-sík Magyarország déli részén, a Duna folyó alföldjén fekszik. Északról és nyugatról a Baranyai-dombság, keletről a Duna, délről a Karasica határolja. Vizsgálataink során megállapítottuk, hogy a mocsaras dunai ártér alkalmatlan volt a csatára. Az ármentes terasz nyugati részén nedves, vizenyős részek feküdtek, melyek nem adtak jó helyszínt a csatának. Műholdfelvételek és domborzati modell segítségével kimutattunk egy ÉNy-DK irányú egykori folyóvölgyet, ami akár a történeti leírásokban szereplő, hadseregek közötti árok is lehet. A mikrodomborzat kis különbségei is fontosak voltak a települések kialakulása és a csata szempontjából. Geoinformatikai szoftverrel beláthatósági vizsgálatokat végeztünk és megkerestük a Brodarics-féle leírásnak leginkább megfelelő csata helyszínt.

Kulcsszavak: Mohácsi csata. Mohácsi-sík, 16-18. század

THE SPECIFICS OF THE MOHACS-FLAT DURING THE 16-18. CENTURY – THE RECONSTRUCTION OF THE FLOODLESS TERRACE WHERE THE BATTLE TOOK PLACE

Dr. habil. Péter Gyenizse, PhD
Associate professor
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
gyenizse@gamma.ttk.pte.hu

The Mohacs-plane situated on Southern-Hungary by Danube river. It was the place of the Mohács Battle in 1526. The natural environment determined the early settlement system and the selection of the battle field. We used military survey maps, satellite images, digital elevation model and GIS software for the exploration. In our opinion the floodplain of Danube River (eastern part of Mohacs-plane) and the wet, marshy areas by the western creeks weren't appropriate area for the battle. On satellite images we found the supposed trench that separates armies. The micromorphology of flood-free terrace determined the place of medieval settlements. We used viewshed GIS analysis and identified the Brodarics Chronicle's landscapes and landforms.

Keywords: Battle of Mohacs, Mohacs-flat, 16-18th century

AZ 1526. ÉVI MOHÁCSI CSATA MEGJELENÉSE, SZEREPE MOHÁCS ÉS KÖRNYÉKÉNEK TÖRTÉNETI ÉS FÖLDRAJZI NÉVANYAGÁBAN

Dr. Ferkov Jakab, PhD
Igazgató
Kanizsai Dorottya Múzeum
ferkov.jakab@mohacs.hu

Dr. Hasanović-Kolutácza Andrea, PhD
Osztályvezető
Kanizsai Dorottya Múzeum
kolutacz.andrea@mohacs.hu

Az 1526. augusztus 29-én lezajlott, tragikusan végződő mohácsi csata a magyar történelem egyik legismertebb eseménye, legtöbbet emlegetett ütközete. A mohácsi csata leginkább a reá való emlékezés által jelenik meg a mohácsi lakosok identitásában. A Mohács és közvetlen környékén ismert történeti és földrajzi neveket vizsgálva számos olyat találunk, amelyek az 1526-os ütközetre, és az egykori oszmán világra utalnak, vagy annak következményeiből erednek. Tanulmányunkban a mohácsi csatával kapcsolatos emlékek helyi változatai közül ezen dűlő-, szurdok-, rét- és egyéb határneveket vizsgáljuk. A nép által alkotott dűlő- és határnevek egyaránt jelentős forrásai a helytörténet-írásnak, az agrártörténetnek, a régészetnek és a néprajznak, mivel a határ régi természeti viszonyai, az egykori művelési formák, a termesztett növények és határhasználati módok, valamint az adott földterület birtokbavételének mikéntje mellett, a határban állt egykori településekről, és a területen korábban megtörtént eseményekről is tanúskodnak.

Kulcsszavak: mohácsi csata, oszmán világ, népi emlékezet, történeti és földrajzi nevek

THE REPRESENTATION OF THE BATTLE OF MOHÁCS OF 1526 AND ITS ROLE IN THE HISTORICAL AND GEOGRAPHICAL REGISTER OF MOHÁCS AND ITS SURROUNDINGS

Dr. Jakab Ferkov, PhD

Director

Kanizsai Dorotta Museum

ferkov.jakab@mohacs.hu

Dr. Andrea Hasanović-Kolutác, PhD

Head of department

Kanizsai Dorottya Museum

kolutacz.andrea@mohacs.hu

The battle of Mohács, which ended on August 29, 1526 tragically, is one of the most well-known events of the Hungarian history, the most talked about. The Battle of Mohács is mostly reflected by the memory of the inhabitants of Mohács. Looking at the historical and geographical names in Mohács, and its surroundings, we find many that refer to the Battle of 1526 and the former Ottoman world, or the consequences of them. In our study, the local variants of the memories related to the Battle of Mohács are examined in the balk, gorge, meadow and other border names. The balk and boundary names created by the people are a significant source of local history writing, agricultural history, archeology and ethnography, as the old natural conditions of the border, the former forms of cultivation, the cultivated plants and the methods of land use as well as the possession of the land besides the former settlements in the border, testifying events that occurred earlier in the area.

Keywords: Battle of Mohács, Ottoman world, popular memory, historical and geographical names

AZ 1526. ÉVI MOHÁCSI CSATA EMLÉKEZETE A KÖZTEREKEN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A MOHÁCSI TERASZOS SÍKRA

Szalai Gábor, MSc
Tudományos segédmunkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
aszalaigabor@gmail.com

Simon Bertalan, MSc
PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
asimonbertalan@gmail.com

A magyar önazonosságtudathoz hozzátartoznak a törökellenes harcok kitüntetett helyei, amelyek határainkon túl (Rigómező, Nikápoly, Várna, Nándorfehérvár) és azon belül találhatók (Eger, Kőszeg, Mohács, Szigetvár). A törökellenes harcok emlékezeti lenyomatait így nagytérégi, országos, regionális és kistérségi keretek között is lehet vizsgálni. A közterületek elnevezése speciális szegmense az emlékezeti helyeknek, amelyet országos és helyi emlékezetpolitikai döntések befolyásolnak, hiszen a hétköznapi életben való használatuk során emlékezetünkbe azok a nevek ágyazódnak be leginkább, amelyekkel gyakrabban találkozunk. A kutatás a mohácsi csatához kapcsolódó személyek napjaink magyarországi tér- és utcaelnevezésekben való előfordulását, valamint a mohácsi csatához kötődő földrajzi neveket tanulmányozza, megkísérli meghatározni annak mintázatát. A vizsgálat különös hangsúlyt fektet a Mohácsi teraszos sík földrajzi neveinek elemzésére, ezáltal az igazán hangsúlyos emlékezeti terek feltárására is.

Kulcsszavak: emlékezeti hely, emlékezetpolitika, mohácsi csata, Mohácsi teraszos sík

MEMORY OF THE BATTLE OF MOHÁCS OF 1526 IN PUBLIC SPACES, ESPECIALLY ON THE TERRACE LANDSCAPE OF MOHÁCS

Gábor Szalai, MSc
Assistant research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
aszalaigabor@gmail.com

Bertalan Simon, MSc
PhD-student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
asimonbertalan@gmail.com

Hungarian identity has long recognised the privileged locations of anti-Turkish battles both beyond (Kosovo, Nicopolis, Varna, Belgrade) and within (Eger, Kőszeg, Mohács, Szigetvár) the country's borders. The imprints of anti-Ottoman fights in public memory can be examined at the levels of international regions, countries, regions and subregions. The names given to public spaces are a special segment of location of memory, which are influenced by national and local decisions of memory politics, since these are the names the embed into our memories through everyday use the most, and these are the ones we most frequently meet. The research studies the occurrence of persons related to the Battle of Mohács in contemporary Hungarian names of squares and streets, as well as geographical names related to the battle, trying to define the patterns thereof. The examination lays special emphasis on analysing the geographical names of the flat terrace of Mohács, thus also providing insight to highlighted spaces of memory.

Keywords: memorial place, politics of memory, Battle of Mohács, terrace landscape of Mohács

**KARTOGRÁFIA ÉS A „MILITARY LANDSCAPE” –
TÉRKÉPEK ÉS A TÖRÖK HÁBORÚK HADIESEMÉNYEI (16–17. SZ.)**

Dr. Török Zsolt Győző, CSc
Egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Informatikai Kar
Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék
zoltorok@map.elte.hu

A modern térképészet fejlődése az európai reneszánszban szorosan kapcsolódik a társadalmi változásokhoz, mindenekelőtt a modern államigazgatáshoz. 1566-tól Ferdinánd és II. Maximilian császárok egy új katonai határövezetet hoztak létre a korábbi Magyar Királyság területén. A kétezer kilométer hosszúságú, erődítményekből álló láncolat létrehozása kiterjedt tervezést és a természetes védelmi rendszerek felhasználását igényelte. A hosszadalmas folyamat támogatására itáliai várépítészeket, az Angelini-családot egy hatalmas térképészeti munkával bízták meg Bécsben. Az erődítések alaprajzai és városképek mellett egyes fennmaradt, kéziratos atlaszaik az 1570-es évekből Magyarország térképét és a katonai határvidékek térképeit tartalmazzák, jelezve a rendszeres katonai térképészet kezdeteit jelzik a Habsburg Birodalomban. Az építészeti kultúra és az itáliai várépítésszek munkájának gyakorlata mellett ezen a kevésbé ismert kötetek tágabb kontextusa a birodalmi kozmográfia és a keresztény birodalmi ideológia voltak. A tanulmány az egyedülálló országtérkép tanulmányozásának eredményeit mutatja be, rámutatva szerepére a katonai tájkép keletkezésében és percepciójában.

Kulcsszavak: térképek, török hadjárat, ideológia

CARTOGRAPHY AND „MILITARY LANDSCAPE” – MAPS AND THE EVENTS OF OTTOMAN-TURKISH CAMPAIGNS (16–17TH CENTURY)

Dr. Zsolt Győző Török, CSc
Associate professor
Eötvös Loránd University
Faculty of Informatics
Department of Cartography and Geoinformatics
zoltorok@map.elte.hu

The evolution of modern cartography in the European Renaissance is closely related to social developments, first of all modern state administration. From 1566 onwards Emperor Ferdinand and Maximilian II sought to organize a new military border zone across the territory of the former Kingdom of Hungary. The construction and maintenance of a two-thousand-kilometre long chain of fortifications required extensive planning and the use of natural land barriers. To support the long process Italian master builders, the Angelini family was commissioned a grand cartographic enterprise. Along with fortification plans and city views some of their remained manuscript atlases include maps, a general map of Hungary (early 1570s) and regional maps for sections of the military border, representing the beginning of a systematic military cartography in the Habsburg Empire. Based on the culture of architects and the practical organization of the work of Italian master builders, the wider context of these little known volumes was imperial court cosmography and Christian imperial ideology. In this paper results of the study of the unique country map will be presented, emphasizing its role in the creation and perception of the military landscape.

Keywords: maps, Turkish campaigns, ideology

JUAN BAUTISTA POGGIO MONTERVERDE KANÁRI-SZIGETEKI KÖLTŐ VERSKOSZORÚJA BUDAVÁR 1686-OS VISSZAVÉTELÉRŐL

Dr. Szilágyi István, DSc
Egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem
Földrajzi és Földtudományi Intézet
szortega@freemail.hu

Budavár bevétele, a török félhold magyarországi végromlásának kezdete 1686. szeptember másodikát a keresztény Európa egyetemes ünnepévé tette.

Budavár visszafoglalásának és a magyarság hősie küzdelmének, Magyarországnak, mint a kereszténység védőbástyájának híre messzi földrészeken élő kortársakhoz is eljutott, külhoni irodalmárok fantáziáját is megragadta és őket is a történesek megörökítésére indította. Ezeknek a művészeknek a sorába tartozott a Kanári-szigeteken élő *Juan Bautista Poggio Monteverde* nevű költő, aki 1688-ban egy nyolc szonettből álló kötetel lepte meg a spanyol olvasóközönséget. A könyv a *Szonettek Magyarország nemes hőseiről és jeles eseményeiről* címet viselte.

Juan Bautista Poggio Monteverde költeményeinek kis könyve a keresztény seregek török birodalom ellen 1683-1697 folyamán vívott tizenöt éves győzelmes háborúja 1683-1686 közötti szakaszának eseményeit énekelte meg. Művének középpontjába Buda visszafoglalását állította.

Az előadás a kötetben foglalt versek elemző bemutatására vállalkozik.

Kulcsszavak: Buda vár visszafoglalása, 1686, Juan Bautista Poggio Monteverde, verskoszorú

THE SONNETS ABOUT THE RECONQUEST OF BUDAVÁR (1686) BY THE POET OF THE CANARY ISLANDS, JUAN BAUTISTA POGGIO MONTEVERDE

Dr. István Szilágyi, DSc
Professor
University of Pécs
Institute of Geography and Earth Sciences
szortega@freemail.hu

The reconquest of Castle of Buda (Budavár) on the 2, September 1686, which meant the utter ruin of the „Turkish crescent” in Hungary, became a universal celebration of the Cristian Europe.

The information about the heroic struggle of the Hungarians and Hungary as the stronghold of Christianity got through to the remote continents and captivated the imagination of the writers and made them record the events.

The poet Juan Bautista Poggio Monteverde, who lived on one of the Canary Island, surprised the Spanish readers with a volume „Sonnets about the noble heroes of Hungary and her illustrious events.”

He sang the events of a three-year old period of the victorious war of 1683-1697, when the Christian armies fought against the Turkish Empire. The poet set the reconquest of Buda in the focal point of the events between 1683-1686.

The paper introduces the piece of literature and intends to analyse the poems.

Keywords: reconquest of Buda, 1686, Juan Bautista Poggio Monteverde, poet

KATONAI OBJEKTUMOK HELYZETE, ÁTALAKULÁSA NAGYVÁROSAINKBAN

Dr. Csapó Tamás, CSc
Ny. egyetemi magántanár, főiskolai tanár
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Savaria Egyetemi Központ
csapo.tamas@sek.elte.hu

A kutatás során megvizsgáltuk a hazai nagyvárosainkban egykori laktanyák és egyéb katonai létesítmények helyzetét. A rendszerváltozás előtt egy-egy nagyvárosban átlagosan 4-5 különböző katonai létesítmény volt, egy részük a magyar, más részük a szovjet hadsereg fenntartásában. Az orosz hadsereg az államközi megállapodás értelmében 1991-ben kivonta csapatait hazánkból, a használt katonai objektumokat pedig átadta a magyar államnak. Hazánk, a haderőreform és a kötelező katonai szolgálat megszüntetését követően a laktanyák nagy részét bezárta.

A kutatás során felmértük, hogy miként alakult a bezárt katonai objektumok helyzete hazánk nagyvárosaiban, miképp tudták hasznosítani, hogyan változott meg funkciójuk, és melyek maradtak rozsdáövezetként a mai napig városainkban. Azt is bemutatjuk, melyek maradtak meg eredeti szerepkörükben és ezek milyen szerepet játszanak a városok funkcionális szerkezetében.

Kulcsszavak: katonai objektum, funkcionális szerkezet, szerepkör, hasznosítás, rozsdáövezet

THE LOCATION AND TRANSFORMATION OF MILITARY OBJECTS IN HUNGARIAN CITIES

Dr. Tamás Csapó, CSc
Ret. private professor, college professor
Eötvös Loránd University
Savaria University Centre
csapo.tamas@sek.elte.hu

During the research we examined the situation of former barracks and other military objects in the big cities of Hungary. Before the regime change there had been 4-5 different military objects on the average in a big city, some maintained by the Hungarian army and some by the army of the Soviet Union. The Russian army withdrew its troops from Hungary in 1991, in line with an international agreement, and the Hungarian state took over the military objects used. Hungary closed most of the barracks after the reform of the armed forces and the abolition of compulsory military service.

During the research we assessed the destiny of closed down military objects in the big cities of Hungary, how they were utilised, how their function changed and which of them have remained as rustbelts in some cities until now. We also demonstrate which ones have kept their original functions to date and what role they play in the functional structure of their cities.

Keywords: military object, functional structure, function, utilisation, rustbelt

BEZÁRT KATONAI ÉS HATÁRŐR-OBJEKTUMOK HELYZETE MAGYARORSZÁGON

*Bársony Róbert, PhD-hallgató
Honvédelmi Minisztérium
Budapest Főváros Kormányhivatal VII. kerületi Hivatala
HVB honvédelmi elnökhelyettes
strategia2525@gmail.com*

A növekvő környezeti és gazdasági nyomás eredőjeként fegyveres konfliktusok nélkül is tanúi lehetünk tömeges népvándorlásoknak. Az EU-t a migráció és a terrorizmus veszélyezteti elsősorban, de Magyarország fenyegetettsége nem túl jelentős. Hazánkban nincsenek párhuzamos társadalmak, mint Nyugat-Európában, nincsenek olyan zárt közösségek, amelyek célpontok lehetnének. Ennek ellenére a Honvédség évtizedekig tartó leépítése után fel kell készülni minden kihasználatlan erőforrás alkalmazásával a fokozottabb védelemre. Ide sorolom többek között a kihasználatlan katonai objektumokat és az eddig figyelembe nem vett mozgósítható emberi erőforrást. Prezentációmban röviden ismertetem a kutatásom során végigjárt 130 bezárt laktanya nagy részének helyzetét.

Kulcsszavak: honvédség, bezárt laktanyák, környezeti károk, hasznosulás

SITUATION OF MILITARY AND BORDER GUARD OBJECTS OUT OF USE IN HUNGARY

*Róbert Bársony, PhD student
Ministry of Defense
Government Office of Budapest VII. District Office
Deputy defense secretary
strategia2525@gmail.com*

We are witnessing mass migration even without armed conflicts as a result of increasing environmental and economic pressure. The EU is mostly threatened by migration and terrorism but Hungary's threat is not too significant. In Hungary there are no parallel societies like the ones in Western Europe, there are no closed communities which could be easily targeted. Nevertheless, after decades of military downsizing, we have to prepare for increased protection utilising all spare resources. These include disused military facilities and any previously not considered human resources that can be mobilised. In my presentation I briefly describe the situation of the majority of 130 garrisons I visited during my research.

Keywords: army, closed army bases, environmental damages, utilization

A KASMÍRI KONFLIKTUS: MILITARY LANDSCAPE A „BOLDOG VÖLGY ORSZÁGÁ”-BAN

Dr. habil. Wilhelm Zoltán, PhD
Egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
Kulturális tanácsos, igazgató
Magyarország Nagykövetsége, Újdelhi
Magyar Tájékoztatási és Kulturális Központ
wilhelm@gamma.ttk.pte.hu

Zagyai Nándor, MSc
Tanársegéd
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
zana@gamma.ttk.pte.hu

A kasmíri szembenállás Földünk leghosszabb ideje fennálló és legnagyobb véráldozattal járó konfliktusai közé tartozik. A rendszeres időközönként háborúkba, határvillongásokba, felkelésekbe torkolló konfliktus-folyam részben az Indiai Birodalom két legjelentősebb, mára nukleáris hatalommá vált utódállama, az Indiai Köztársaság és Pakisztán között, részben pedig a tűzszüneti vonallal megosztott egykori hercegi állam, Dzsammu és Kasmír indiai ellenőrzés alatt álló, muszlim többségű régiójában, a közigazgatási-politikai önrendelkezéséért küzdő ún. Kasmír-völgyben fegyveres lázadó csoportok és az indiai központi kormányzat között zajlik.

Előadásunkban bemutatjuk a konfliktus földrajzi környezetét és összefoglaljuk annak okait, következményeit, illetve fontosabb eseményeit, rámutatva a fegyveres konfrontáció által érintett táj hadszíntér jellegét meghatározó elemekre is.

Kulcsszavak: indiai-pakisztáni konfrontáció, kasmíri konfliktus, tűzszüneti vonal, határzár

THE KASHMIR CONFLICT: MILITARY LANDSCAPE IN „THE LAND OF THE VALLEY OF FELICITY”

Dr. habil. Zoltán Wilhelm, PhD
Associate professor
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
Cultural counsellor, director
Embassy of Hungary in New Delhi
Hungarian Information and Cultural Centre,
wilhelm@gamma.ttk.pte.hu

Nándor Zagyi, MSc
Assistant lecturer
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
zana@gamma.ttk.pte.hu

The Kashmir opposition is counted as one of the longest and bloodiest conflicts globally. This flow of conflict which regularly falls into wars, border skirmishes and uprisings are taking place at two fronts. On the one hand between the two most significant successor state of the former Indian Empire, Republic of India and Pakistan that both have turned into nuclear powers for today. On the other hand inside the Muslim majority subregion of the one-time single but now divided princely state, Jammu and Kashmir which has been under Indian control and has been struggling for its administrative-political autonomy, between militants and central government forces of India.

We present the geographical environment of this conflict and summarize its reasons, consequences and most important incidents. In course of this we draw attention to the elements which determine the military characters of the landscape concerned by armed confrontations.

Keywords: Indian-Pakistani confrontation, Kashmir conflict, cease-fire line, frontier blockade

A KÖZÉP-AMERIKAI KÖZLEKEDÉSI FOLYOSÓK KATONAI-STRATÉGIAI ASPEKTUSAI A 19. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

*Szántó Ákos, PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
akosszanto92@gmail.com*

Az Atlanti- és a Csendes-óceán összekötésének szándéka számos kísérletet vetett fel az elmúlt évszázadok során. A legsikeresebb projekt a Panama-csatorna, amely megnyitása óta az Amerikai Egyesült Államok egyik legfontosabb katonai-stratégiai sarokpontja. Az útvonal megvédelmezésének a szándéka érthetővé teszi az USA beavatkozásait a közép-amerikai, és a karibi térségben. A csatornának több riválisa is akadt, melyek próbálták megkérdőjelezni e világhatalmi státuszt. A Nicaragua-csatorna terve többször előkerült, és jelenleg is aktuális kihívást rejt Kína részéről.

Kulcsszavak: Közép-amerikai-földhíd, Panama-csatorna, Nicaragua-csatorna, amerikai érdekszféra, kínai jelenlét Közép-Amerikában

MILITARY-STRATEGIC ASPECTS OF THE CENTRAL AMERICAN TRANSPORT CORRIDORS FROM THE 19TH CENTURY UP TO THE PRESENT

*Ákos Szántó, PhD student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
akosszanto92@gmail.com*

To construct a connection between the Atlantic and the Pacific Ocean had various attempts during the centuries. The most successful project is the Panama Canal, which is an important strategic cornerstone of the USA from its opening. The intention to defend this route makes understandable the political and military actions of the USA in Central America and the Caribbean. Some power wanted to question the position of the USA constructing another traffic corridor. The plan of the Nicaraguan Canal is very actually nowadays, and the role of China makes a huge challenge to the power of the USA.

Keywords: Central American Isthmus, Panama Canal, Nicaraguan Canal, sphere of interest of the USA, China's presence in Central America

MEGERŐSÍTETT HATÁRSZAKASZOK AFRIKÁBAN

Majdán Miklós
Középiskolai tanár
Kaposvári Szakképzési Centrum
Barcsi Ipari, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskolája
majdan@btk.pte.hu

Az előadás témája az Afrikában előforduló fizikai határzárak bemutatása az ókori védművektől egészen napjaink határvédelmi rendszeréig. A tárgykör áttekintése mellett kiemelt példákon keresztül kerül bemutatásra a határvédelmi rendszerek fejlődése, különös tekintettel a 20. századi eljárásokra. Az előadás során bemutatandó védelmi rendszerek a következők: Limes, Maurice-vonal (Challe-vonal), Marokkói homokfal, Rhodéziai határzár.

Az előadó elemezni kívánja az egyes védelmi vonalak kiépítésének okait, azok hosszúságát, kiterjedését, költségeit és hatékonyságát. Remélhetőleg az előadás hozzájárul a tartós határvédelem szükségességének jobb megértéséhez.

Kulcsszavak: Afrika, erődített határszakaszok, fizikai határvédelem

FORTIFIED BORDER SECTIONS IN AFRICA

Miklós Majdán
Secondary school teacher
Vocational Training Centre of Kaposvár
Industrial, Commercial and Catering Trade Secondary School of Barcs
majdan@btk.pte.hu

The theme of the presentation is to describe those physical border barriers which were used in Africa, from the classic antiquity to the modern border guard system. Beside the overview of the subject, with the help of a few chosen examples we will examine the evolution of the border barrier system's particularly the methods of the 20th century. The following cases will be presented: the Roman Limes, The Maurice line, Morocco's sand defence lines, Rhodesian border. The author will try to examine the causes of the build up, their length and depth, price, and usefulness of the defence lines. Hopefully the presentation will help to understand more the need for physical border defence lines.

Keywords: Africa, fortified border sections, physical border defence

**Az 'A Limestől a második mohácsi csatáig – hadirégészeti kutatások' szekcióban
elhangzott előadások összefoglalói**

MASADA OSTROMA (KR. U. 73) A KÖRNYEZETI RÉGÉSZET SZEMSZÖGÉBŐL

Dr. Grüll Tibor, DSc
Tanszékvezető egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történettudományi Intézet
grull.tibor@pte.hu

Masada, amelynek elnevezése a héber *Mecádá* (Erőd) szóból származik, egy természetes sziklaképződmény, amely keleten 400, nyugaton 90 méterrel nyúlik a Holt-tenger szintje fölé. A görögül Masadának mondott erőd és környéke *par excellence* katonai táj. Heródes palota-erődjét ugyanis Kr. u. 66-ban radikális zélóták foglalták el, és tartották egészen 73 tavaszáig, amikor a Legio X Fretensis és néhány auxiliáris csapategység ostromgyűrűbe fogta őket. Flavius Josephus zsidó háborúról szóló történeti művének hetedik könyvében részletesen beszámolt az ostromról, amelynek emlékei a mai napig a helyszínen megtekinthetők: a zélóták védelmi jellegű építkezései fent az erődben, valamint a római ostromtechnika eszközei (a sáncfal az őrtornyokkal, a nyolc táborhely és az ostromrámpa). Szerencsére a környezeti régészet segítségével olyan adatokat is megtudtunk, amelyekről Josephus hallgatott: mit ettek a védők és a támadók, milyen ruhákat viseltek, milyen fegyverekkel harcoltak, és honnan hozták a faanyagokat az építményekhez?

Kulcsszavak: Masada, első zsidó háború, római ostromtechnika, környezeti régészet

SIEGE OF MASADA (AD 73) – FROM THE VIEWPOINT OF ENVIRONMENTAL ARCHAEOLOGY

Dr. Tibor Grüll, DSc
Professor
Head of department
University of Pécs
Faculty of Humanities
Institute of History
grull.tibor@pte.hu

Masada – which is coming from the Hebrew *Metsada* that is “fortress” – is a natural rock plateau rising above the Dead Sea with 400 m in the east and about 90 m in the west. The stronghold and its environment is a military landscape *par excellence*. The palace-fortress built by Herod the Great was occupied by the radical zealots in AD 66 and kept up until the spring of AD 73 when the Legio X Fretensis and some auxiliary units laid siege to the fort. Details of the siege were narrated in the seventh book of Flavius Josephus’ *Jewish War* and the vestiges of the combat still to be seen on-site: the defensive installations of the zealots in the fort, and the installments of the Roman siege technique (rampart wall with watchtowers, military camps, and the siege ramp). Fortunately, the environmental archaeology provides us data which have not been mentioned by Josephus: what did the Jews and Romans eat, what kind of clothes did they wear, what sort of weapons did they use, and where did they transport timbers from to their edifices.

Keywords: Masada, First Jewish–Roman War, Roman siege techniques, environmental archaeology

A DUNAI LIMES KIEMELKEDŐ EGYETEMES ÉRTÉKEIHEZ HOZZÁRENDELTE ATTRIBÚTUMOK HASZNÁLHATÓSÁGA KATONAI STRUKTÚRÁK KUTATÁSÁBAN ÉS TÁRSADALMASÍTÁSÁBAN

Dr. habil. Nagy Levente, PhD
Tanszékvezető egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Bölcseztudományi Kar
Történettudományi Intézet
Elnök
MTA Pécsi Területi Bizottsága
Régészeti Munkabizottsága
nagy.levente@pte.hu

A világörökséggé nyilvánított pécsi ókeresztény sírkamrák kiemelkedő egyetemes értékeihez hozzárendelt attribútumok 2014-ben kerültek meghatározásra. Ez képezte az értékhordozó attribútumok kidolgozásának módszertani alapját a Dunai Limes magyarországi szakaszán. Az előadás a következő kérdésekre keresi a választ: Alkalmasak-e, akár a Dunai Limes magyarországi szakaszára specifikusan kidolgozott, akár a világörökségi kezelési tervbe módosításokkal bekerült attribútumok arra, hogy segítségükkel bármilyen kulturális értékhordozó elemekkel dokumentált military landscape tudományosan leírható és kiértékelhető legyen? Lehet-e egyéni sajátosságok mentén kigondolt attribútumokat rendelni bármilyen, akár ezen a konferencián, akár másutt bemutatott military landscape természeti-kulturális értékeihez, hogy az adott táj által hordozott értékeket hitelesen és sokoldalúan mutassuk be a nagyközönség számára?

Kulcsszavak: világörökségi kiemelkedő egyetemes érték, Dunai Limes magyarországi szakasza

THE USEFULNESS OF ATTRIBUTES ASSIGNED TO THE OUTSTANDING UNIVERSAL VALUES OF THE DANUBE LIMES IN RESEARCH OF MILITARY STRUCTURES AND IN THEIR PUBLIC MANAGEMENT

Dr. habil. Levente Nagy, PhD
Associate professor
Head of department
University of Pécs
Faculty of Humanities
Institute of History,
Head of the Archaeological Committee
Hungarian Academy of Sciences
Regional Committee of Pécs
nagy.levente@pte.hu

The attributes of the outstanding universal values of the World Heritage Site of Pécs (Early Christian burial chambers) were useful in the so called basic scholarly documentation of the Pécs World Heritage Management Plan in 2014. The attributes could not be entered in the World Heritage Nomination Statement of four countries submitted to the UNESCO in January 2018, but they found their way with some alterations to the Danube Limes World Heritage Site Management Plan of Hungary. This paper wants to answer following questions: Whether the attributes that have been specifically developed for the Hungarian section of the Danube Limes, or included in the World Heritage Management Plan, are useful for scholarly descriptions and evaluations of any military landscapes, with age-specific and area-specific modifications. Whether any attributes of a military landscape presented in this conference or elsewhere are capable of showing the natural-cultural values of the landscapes themselves in a credible and versatile manner for the general public.

Keywords: outstanding universal value, Hungarian section of the Danube Limes

EGY RÓMAI HATÁRERŐD ÉS KÖRNYEZETE: LUSSONIUM, MINT MILITARY LANDSCAPE?

Fazekas Ferenc, PhD
Adjunktus
University of Pécs
Faculty of Humanities
Institute of History,
Régész-muzeológus, tudományos referens
Paksi Városi Múzeum
fazekas.ferenc@pte.hu

A Római Birodalom határainak védelmét egy több elemből álló, kezdetben lineáris határvédelmi rendszer biztosította, amely a római hadsereg által biztosított katonai táborok, őrtornyok láncolatából, valamint az előbbieket összekötő római hadiútból állt. A Kr. u. I. században, a Kárpát-medence nyugati részének, a mai Dunántúl területének birtokba vételét követően a Duna mentén is kiépült a római határvédelem rendszere. Új katonai erődítmények létesültek a folyami határ (*ripa*) mentén, ezek közé tartozott a Paks-Dunakömlőd melletti löszplatón felépített római segédcsapattábor, *Lussonium* is. Előadásomban római tábor (és környezetét érintő) kutatások eredményeit, valamint – a modern hadirégészeti kutatások szemléletének megfelelően – a táborból előkerült *militaria* (római fegyverzet és katonai felszerelés) kiválasztott leletcsoportjait kívánom bemutatni.

Kulcsszavak: határerőd, Lussonium, military landscape

A BORDER FORT AND ITS ENVIRONMENTS: LUSSONIUM AS A MILITARY LANDSCAPE?

Ferenc Fazekas, PhD
Senior lecturer
University of Pécs
Faculty of Humanities
Institute of History
Archaeologist, museologist
Town Museum of Paks
fazekas.ferenc@pte.hu

The protection of the frontiers of the Roman Empire was ensured by a multi-element, initially linear border defense system consisting of military forts, the chains of watchtowers and the limes road. In the 1st century AD, following the takeover of the western part of the Carpathian Basin, the territory of today's Transdanubia, the Roman border protection system was built along the Danube. New military fortifications were established along the river border (ripa), including the Roman auxiliary fort, Lussonium, built on the loess plateau near Paks-Dunakömlőd. In my lecture, I would like to present the results of research concerning the Roman fort (and its surroundings) and selected archaeological types of militaria (Roman weapons and military equipment).

Keywords: border fort, Lussonium, military landscape

PERSPEKTÍVÁK A MOHÁCSI CSATA FEGYVERANYAGÁNAK VIZSGÁLATÁBAN

Haramza Márk
Történész
Janus Pannonius Múzeum
haramza.m@gmail.com

Az Oszmán Birodalom ellen vívott háború, ezzel együtt az 1526-os mohácsi csata jelentősen megváltoztatta a Kárpát-medence korábbi gazdasági-politikai egységét, és különböző hadikultúrák ütközőzónájává alakította azt. E katonai konfliktusok felgyorsították a fegyverek és készítmények terjedését is.

A haditechnikai viszonyok kutatásának legfontosabb forráscsoportját a korszakra keltezhető fegyverleletek adják, amelyek vizsgálata interdiszciplináris megközelítést igényel a fegyverzet kutatására specializálódott tudományágak részéről, mint a hadtörténet, a hadi régészet, az archeometria (különös tekintettel az archeometallurgiára), valamint egyéb mérés-technikai és modellezési módszerek.

Jelen előadás azokat a módszereket kívánja bemutatni, amellyel a fegyverleletek technológiai adottságai történetileg is értelmezhetővé válnak, külön hangsúlyt fektetve a Janus Pannonius Múzeum terepmunkáiból származó, csatához köthető tárgyak vizsgálati lehetőségeire.

Kulcsszavak: fegyvertörténet, haditechnika, Janus Pannonius Múzeum, mohácsi csata

PERSPECTIVES OF INVESTIGATING THE WEAPONS OF THE BATTLE OF MOHÁCS

Márk Haramza,
Historian
Janus Pannonius Museum
haramza.m@gmail.com

The war against the Ottoman Empire, particularly the Battle of Mohács (1526) has significantly changed the political-economical unity of the Carpathian Basin, and created a bufferzone of different military cultures. These military conflicts acted as catalysts for the spreading of weapons and their manufacturing practises.

The most important sources for researching military technological conditions are the weapon artefacts themselves, that can only be thoroughly examined by an interdisciplinary approach, with the help of special methods that are crucial for understanding historical weapons, such as military history, military archaeology, archaeometry (especially archaeometallurgy) and other metrological and modelling methods.

The aim of this presentation is to review the methods of interpreting technological features of weapons from a historical point of view, with special emphasis on the possibilities of investigating objects related to the Battle of Mohács, recovered during the archaeological fieldwork of Janus Pannonius Museum.

Keywords: history of weapons, military technology, Janus Pannonius Museum, Battle of Mohács

AZ 1687. ÉVI HARSÁNY-HEGYI CSATA RÉGÉSZETI KUTATÁSA

Polgár Balázs Dávid
Gyűjteményvezető régész
Honvédelmi Minisztérium
HIM Hadtörténeti Múzeum
polgar.balazs@mail.militaria.hu

Az 1687. évi „második mohácsi” vagy Harsány-hegyi csata első jelentős hadtörténeti vonatkozású szintetizálása az események 300. évfordulójához köthető. Az 1687. évi második mohácsi csata az 1526. évi összecsapásától eltérő utat járt be az emlékeztetőtörténetben, az feloldódott a magyarországi visszafoglaló háborúk – elsöprő keresztény győzelmet hozó – összecsapásainak (Kahlenberg, Harsány-hegy, Zenta, Belgrád) sorában. A Harsány-hegyi csata esetében így lokálisabb, Baranya megyei kultusszal számolhatunk, bár államtörténeti szempontból az 1687. évi magyarországi hadjárat nagy jelentőséggel bírt: a pozsonyi országgyűlésen a magyar rendek elfogadták a Habsburg-ház férfiági öröklési rendjét, valamint azok lemondtak az őket megillető ellenállási jogról, ezzel párhuzamosan pedig megszületett az Erdély közjogi helyzetét a Diploma Leopoldinum kiadásáig szabályzó balázsfalvai szerződés. A Harsány-hegyi összecsapás interdiszciplináris hadtörténeti régészeti kutatása szemléletes példája lehet a hazai csatatér-régészeti kutatások perspektíváinak. Az angolszász módszertanon alapuló, az írásos és képi forrásokra, valamint a tárgyi emlékekre egyaránt építő, megkezdett tájrégészeti és régészeti kutatások tovább árnyalják a hadtörténetírásnak a csatáról alkotott képét.

Kulcsszavak: Harsány-hegyi csata, második mohácsi csata, csatatérrégészet, tájrégészet

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF THE BATTLE OF HARSÁNY HILL OF 1687

Balázs Dávid Polgár
Archaeologist, head of collection
Ministry of Defence, IMMH
Museum of Military History
polgar.balazs@mail.militaria.hu

The first significant military history synthesis of the "second Mohács" or the Battle of Harsány Mountain in 1687 is related to the 300th anniversary of the events. The Second Battle of Mohács in 1687 had a different path from the battle of 1526 in the history of remembrance, and was dissolved in the sweeping Christian victories (Kahlenberg, Harsány Mountain, Senta, Beograd) of the *Reoccupation Wars of Hungary*. In the case of the Battle of Harsány Mountain, thus we can find a more local cult in Baranya county, although from the the state-historical aspect the Hungarian campaign of 1687 was of great significance: at the Bratislava Parliament the Hungarian Orders adopted the Habsburg Homeland's inheritance order and renounced the right to resist them, while the *Contract at Blaj* was born regulating Transylvania's public law status until the issue of the *Diploma Leopoldinum*. The interdisciplinary archeological research of the military history of the Battle of Harsány Mountain can be an illustrative example of the prospects of Hungarian battlefield archeology research. The ongoing archaeological and landscape archaeological researches based on the Anglo-Saxon methodology, relying on the written and pictorial sources, as well as on the artifacts, further enhance the image of the battle created by military history writing.

Keywords: Battle of Harsány Mountain, Second Battle of Mohács, battlefield archaeology, landscape archaeology

**ÖRÖKSÉGVÉDELEM A DUNA-DRÁVA NEMZETI PARKBAN:
A MOHÁCSI NEMZETI EMLÉKHELY**

*Závoczky Szabolcs, MSc
Igazgató
Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
zavoczky@ddnp.kvvm.hu*

Mohácsot elhagyva, Sátorhely felé fordulva keskeny, gesztenyefákkal szegezett út vezet a helyszínre, ahol 1960-ban és 1976-ban öt háborús tömegsírt tártak fel a jelenlegi Mohácsi Nemzeti Emlékhely területén. Ezen régészeti feltárások kapcsán felmerült, hogy valamilyen módon védetté nyilvánítsák a területet, ami a Természetvédelmi Hivatal révén, Rakonczay Zoltán vezetésével 1975-ben valósult meg, és ekkor döntöttek az emlékhely létrehozásáról is. A tényleges építési munkálatok 1975 őszén kezdődtek meg.

1976. augusztus 29-én, a csata 450 éves évfordulóján került sor a pusztaszeri után az ország második a Történelmi Emlékhelyének ünnepélyes átadására. A rendszerváltásra az emlékhely elvesztette régi fényét, leromlott, gondozatlanná vált. 2007-ben a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság új alapokra helyezte az emlékhely üzemeltetését, 2011-ben új épülettel gazdagodott az emlékhely, amiben látványos kiállítás is segíti az érdeklődőket.

Kulcsszavak: Mohács, Mohácsi Nemzeti Emlékhely, Duna-Dráva Nemzeti Park

PROTECTING NATIONAL HERITAGE IN THE DUNA-DRAVA NATIONAL PARK: MOHÁCS NATIONAL MEMORIAL SITE

Szabolcs Závoczky, MSc
Director
Duna-Dráva National Park Directorate
zavoczky@ddnp.kvvm.hu

Turning towards Sátorhely after leaving Mohács, a narrow road lined with horse chestnut trees leads to the site where five warfare mass graves were discovered in 1960 and 1976, at the place of today's Mohács National Memorial. These archaeological findings raised the need to somehow protect the site which was eventually realised in 1975 by the then Department of Nature Conservation lead by Zoltán Rakonczay. Construction works started in autumn 1975.

The second National Memorial (then called Historic Memorial Site) after the first one in Pusztaszer was ceremonially inaugurated on 29th August 1976, on the 450th anniversary of the Battle of Mohács. Deteriorating continually, by the time of the political transitions the Memorial had lost its former splendour and had become worn down and neglected. In 2007 DDNPD reconsidered the way of running the facility, and in 2011 built a new visitor centre with a spectacular and complex exhibition.

Keywords: Mohács, Mohács National Memorial, Duna-Drava National Park

A MOHÁCSI NEMZETI EMLÉKHELY ÜZEMELTETÉSI TAPASZTALATAI

Varga Zsolt
Őrszolgálat-vezető
Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
zsoltv70@gmail.com

A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, mint a Mohácsi Nemzeti Emlékhely kezelője, fontos feladatának tartja a történelmi emlékek megőrzését. Minden évben megemlékezünk a tragikus végű mohácsi csata áldozatairól és megkoszorúzzuk a hősi halottak tömegsírait. A 7,5 ha-os Emlékhely kezelése komoly felelősséget ró Igazgatóságra, kegyelettel és méltósággal ápoljuk a csatában elhunytak emlékét, és a legújabb ismereteket közvetítjük az idelátogatóknak, ezzel is alakítva a magyar történelmi identitást. Részt veszünk az Emlékhelyek Napja országos ünnepségsorozaton, melyen a fő célunk, hogy minél több érdeklődőt bevonjunk az emlékhely megismerésébe. Az 1976-os megnyitásra készültek el az sírkert szimbólumainak is nevezhető sírjelek, melyekből 120 található. A fából készült sírjeleknek az állapota elmúlt 40 évben leromlott, javításukat folyamatosan végezzük. 2016-ban kezdtük el szervezni egy zarándokút létrehozását II. Lajos király seregének útvonalán Érdtől Mohácsig. A Magyar Királyi Hadtörténeti Múzeum 1926-ban azokon a településeken, ahol a sereg táborozott, emléktáblákat helyeztek el. A lovas, gyalogos és kerékpáros zarándoklattal az is a célunk, hogy a médián keresztül felhívjuk a figyelmet az emléktáblák sorozatára, valamint az Emlékhelyre.

Kulcsszavak: hősi halottak, emlék, megemlékezés

EXPERIENCES FROM OPERATING THE MOHÁCS NATIONAL MEMORIAL SITE

Zsolt Varga
Head of the Ranger Service
Duna-Dráva National Park Directorate
zsoltv70@gmail.com

Operating the Mohács National Memorial, Duna-Dráva National Park Directorate considers the preservation of historic memories to be an important assignment. Each year we remember the victims of the tragic Battle of Mohács, and hold a wreathing ceremony at the mass graves of heroes. Managing the 7,5 ha memorial site is a serious responsibility, as part of which we respectfully and honourably remember those who lost their lives in the battle, at the same time forwarding the most up-to-date information to our visitors, thus contributing to a common Hungarian identity. We participate at the nation-wide Day of Memorials, with the aim of involving as many interested people in finding out about the Memorial as possible. The 120 grave signs, now recognised as the symbols of the graveyard, had been completed by the opening of the Memorial in 1976. The condition of these carved wooden grave signs has deteriorated in the past 40 years, and their restoration had to be performed continuously. In 2016 we started to organise a pilgrimage route between Érd and Mohács, along the way King Louis II and his troops once used. The Hungarian Royal Military Museum placed memorial plaques in settlements where the troops had their camps in 1526. By organising horse-riding, walking and cycling pilgrimage tours we intend to call the attention to this series of plaques and the National Memorial site itself.

Keywords: heroic dead, memory, commemoration

A BARANYAI OSMÁN KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG TURISZTIKAI HASZNOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

Dr. Gonda Tibor, PhD
Adjunktus
Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar
Marketing és Turizmus Intézet
gonda.tibor@ktk.pte.hu

Dr. habil. Csapó János, PhD
Egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Közgazdaságtudományi Kar
Marketing és Turizmus Intézet
csapo.janos@ktk.pte.hu

Dr. Bali Lóránt, PhD
Adjunktus
Pannon Egyetem
Georgikon Kar
Gazdaságmódszertani Tanszék
balilori@georgikon.hu

A nemzetközi turisztikai trendek egyik markáns vonala a kulturális turizmus szerepének folyamatos erősödése, amin belül az épített és a kulturális örökség iránti érdeklődés szintén növekvő tendenciákat mutat. Felismerve a témakör ismert és legújabb régészeti eredményeit és a hazai aktuális turisztikai folyamataiban is betöltött fontosságát, a kutatás az oszmán birodalom kulturális örökségének turisztikai hasznosítási lehetőségeit kívánja górcső alá venni regionális megközelítésben. A témakör elméleti bevezetése után egy vonzerőleltárt mutatunk be, amely kapcsán felderítésre és értékelésre kerülnek Baranya megye oszmán kulturális örökségei. A tanulmány legfontosabb eredménye pedig a vonzerőleltárra és a már létező turisztikai kínálatra épülő oszmán tematikus út javaslata lesz, amely véleményünk szerint szervesen egészítené ki, illetve erősítené meg a megye kulturális turizmusát.

Kulcsszavak: örökségturizmus, oszmán kulturális örökség, Baranya

OPPORTUNITIES FOR THE TOURISM UTILISATION OF THE OTTOMAN CULTURAL HERITAGE IN BARANYA COUNTY

Dr. Tibor Gonda, PhD
Senior lecturer
University of Pécs
Faculty of Business and Economics
Institute of Marketing and Tourism
gonda.tibor@ktk.pte.hu

Dr. habil. János Csapó, PhD
Associate professor
University of Pécs
Faculty of Business and Economics
Institute of Marketing and Tourism
csapo.janos@ktk.pte.hu

Dr. Lóránt Bali, PhD
Senior lecturer
Pannon University
Georgikon Faculty
Department of Economic Methodology
balilori@georgikon.hu

One of the important directions of the international tourism trends is the continuous strengthening of the role of cultural tourism within which the interest towards the built and cultural heritage also show an increasing tendency. Recognising the already known and newly discovered archaeological results and its importance in the Hungarian tourism processes this research intends to deal with the cultural heritage of the Ottoman Empire and its possible utilisation forms in tourism in a regional perspective. After the theoretical introduction of the topic we demonstrate an attraction survey discovering and evaluating the Ottoman cultural heritage in Baranya county. The most important result of the study will be the proposal for a thematic route based on the Ottoman heritage, built on the already existing tourism supply and the newly involved attractions, which would organically complement and reinforce the cultural tourism of the county.

Keywords: heritage tourism, Ottoman cultural heritage, Baranya

MILYEN HATÁSSAL LEHET TOLNA MEGYE TURIZMUSÁRA A DUNAI LIMES MAGYARORSZÁGI SZAKASZÁNAK VILÁGÖRÖKSÉGI HELYSZÍNNE NYILVÁNÍTÁSA?

*Nagy Dávid, PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
davenagy9@gmail.com*

A Duna mentén már az ókorban is fontos hadiút húzódott és maga a folyó is jelentős közlekedési szereppel bírt. Ez a funkciója a Római Birodalomban, Pannónia provincia fennállása idején felértékelődött, ennek nyomai a folyó mentén feltárt római kori útszakaszok és erődítmények. Turisztikai szempontból jelentős változást eredményezhet, hogy a Dunai Limes magyarországi szakasza a közeljövőben világörökségi címet nyerhet el. A Duna menti települések az elmúlt évtizedben egyre növekvő mértékben részesültek Tolna megye turizmusából. A turisztikai kínálat lényeges elemei a folyóhoz kapcsolódó természeti és kulturális értékek. A térség kiemelt vonzerejét jelentő borkultúra is ezeknek az adottságoknak köszönhetően vált nemzetközi hírűvé. Az elmúlt évek tapasztalatai rámutatnak, hogy milyen tényezők befolyásolják a helyi turisztikai fejlesztések sikerét és mik a legfontosabb kérdések. Milyen lehetőséget rejt magában a világörökségi cím? Hogyan segítheti a megye turizmusfejlesztési terveinek megvalósulását? Melyek lehetnek azok a beruházások és intézkedések, amelyek konkrét eredményeket hoznak a térség turizmusában?

Kulcsszavak: Dunai Limes, Tolna megye turizmusa, világörökségi helyszín

WHAT POSSIBLE IMPACT DOES THE INSCRIPTION OF THE HUNGARIAN SECTION OF THE DANUBE LIMES ON THE UNESCO WORLD HERITAGE LIST HAVE ON THE TOURISM OF TOLNA COUNTY?

*Dávid Nagy, PhD student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
davenagy9@gmail.com*

There was an important military road running along the Danube already in Antiquity and the river itself also played a significant role as a waterway. The Roman road sections and fortifications unearthed along the Danube prove the river's ever growing role in transportation during the existence of Pannonia, the province of the Roman Empire. The inscription of the Hungarian section of the Danube Limes on the World Heritage List from a tourism perspective can result in significant changes.

Settlements along the Danube have more and more benefited from the tourism of Tolna County in the past decade. The natural and cultural values connected to the river are central to the tourism offer. Wine culture, the leading attraction of the region also owes its international reputation to these attributes. Past years' experiences highlight the factors influencing the success of local tourism development and draw attention to the most important questions. What potential benefits does the World Heritage title bring? How can it facilitate the implementation of the county's tourism development plans? What are the investments and measures that bring concrete results in the tourism of the region?

Keywords: Danube Limes, tourism of Tolna County, world heritage site

PÉCS - KULTÚRÁK EGYMÁSRA RÉTEGZŐDÉSE ÉS MEGJELENÉSE AZ ÖRÖKSÉGTURIZMUSBAN

*Dr. Mészáros Bernadett, PhD
Adjunktus
Pécsi Tudományegyetem
Műszaki és Informatikai Kar
Mérnöki és Smart Technológiák Intézet
m.bernadett@mik.pte.hu*

*Szabó Balázs Attila, MSc-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
szabo0228@gmail.com*

Pécs, a világörökségi rangot, unikalitása miatt szűkebb területi és tematikus egység, Pécs/Sopianae ókeresztény temetője kapta. A turizmus számára e terület „feltárása”, bemutatása, értelmezése azonban változatlanul a város szövetében, az ókereszténységet követő történeti korok emlékein keresztül lehetséges.

A régió vonzerejének növelése érdekében ki kell használni a Pécshez közeli két jelentős történelmi emlékhelynek, Szigetvárnak és Siklósnak a közelségét.

Jelen előadás és az annak alapját képező tanulmány Pécs város turisztikai teljesítményéről ad gyorsnézetet, kiemelten vizsgálja a város jelentősebb örökségi helyszíneit. Majd sorra veszi a turizmus számára is hasznosított török emlékeket, nem csupán az adatok, hanem a használat, az interpretációs és vendégkiszolgálás szempontjából is.

Kulcsszavak: kultúra, örökség, turizmus, Pécs, török emlékek, világörökség

PÉCS – STRATIFICATION AND REPRESENTATION OF CULTURES IN HERITAGE TOURISM

Bernadett Mészáros, PhD
Senior lecturer
University of Pécs
Faculty of Engineering and Information Technology
Institute of Smart Technology and Engineering
m.bernadett@mik.pte.hu

Balázs Attila Szabó, MSc student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
szabo0228@gmail.com

Pécs has got a world heritage rank. However, it was given to a much narrower territorial and thematic unit: the ancient Christian cemetery of Pécs/Sopianae, due to its uniqueness. The “discovery” of this area for tourism, and its demonstration and interpretation, however, is still possible in the fabric of the city, through the remains of the historical ages following the ancient Christian times.

For the increase of the attraction of the region, the proximity of two significant historical memorial places to Pécs, Szigetvár Siklós must be used.

This presentation and the paper that makes its basis give a brief overview of the performance of Pécs in tourism, with special focus on the major heritage sites of the city. It is followed by the enumeration of the Turkish remains also utilised by tourism, not only from the aspects of facts and figures but also as regards use, interpretation of the servicing of guests.

Keywords: culture, heritage, tourism, Pécs, Turkish remains, world heritage

A DÉL-DUNÁNTÚL TÖRTÉNELMI VÁRAI, MINT ÖRÖKSÉGTURISZTIKAI TERMÉKEK A KERESLET TÜKRÉBEN

*Gászné Bösz Bernadett, PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola,
Szakmai vezető
Pécsváradi Vár
gasz.bernadett@gmail.com*

Kutatásomban arra keresem a választ, hogy mely eszközök segítségével tehetők vonzóvá a történelmi emlékhelyek a látogatók számára – miközben megfelelnek az örökségvédelmi szempontoknak, és a fenntarthatóság elvét is szem előtt tartják.

Jelen tanulmányban primer kutatásaim eredményeivel mutatom be a keresleti oldalt: kik és miért keresik fel a várakat, milyen szolgáltatásokat és élményeket várnak el és milyen tapasztalatokkal távoznak; valamint körbejárom azt a kérdéskört, mely leginkább megosztotta a véleményeket: a műemléki környezet hatása, az örökség szerepe, a hitelesség jelentősége.

Az előadás nem titkolt célja, hogy segítse a Dél-Dunántúl történelmi várainak ismertségét és elismertségét.

Kulcsszavak: élményígéret, élményszolgáltatás, hitelesség, örökségturizmus, várak

HISTORICAL CASTLES OF SOUTHERN TRANSDANUBIA AS HERITAGE TOURISM PRODUCTS FROM THE POINT OF VIEW OF DEMAND

*Bernadett Gász-Bősz, PhD student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences,
Professional leader
Castle of Pécsvárad*

gasz.bernadett@gmail.com

In my research, I am looking for ways to make historical monuments attractive to visitors - while respecting the heritage protection principles and satisfying the expectation of sustainability.

Hereby I present the demand side with the results of my primer survey: who and why they are exploring the castles, what services and experiences are expected and what experience are they leaving. Furthermore I present the most divisive point of the research: the impact of the monumental environment, the role of the heritage and the importance of authenticity.

Keywords: authenticity, castles, experience promises, experience feature, heritage tourism

„A KÉT FRONT KÖZÖTT” – EGY ÚJ KASTÉLYHASZNOSÍTÁSI FORMA SVÉDORSZÁGBAN

*Péterfi Judit, MSc
PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
juditpj3@gamma.ttk.pte.hu*

*Sümeghy Dávid, MSc
PhD-hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földtudományok Doktori Iskola
sudave13@gamma.ttk.pte.hu*

A gazdag feudális múlttal és történelmi sokszínűséggel jellemezhető Svédországban számos kastélyt és kúriát találhatunk. Ezek az épületek az évszázadok során nemcsak a főurak hatalmát szimbolizáló lakóhelyek voltak, hanem fontos védelmi és katonai funkciót is betöltöttek. Az országot a világháborúk elkerülték, így az épületállomány régi pompájában látogatható akár hotelekként, rendezvényközpontokként és múzeumokként is. Jelen tanulmányban a kastélyhasznosítás egyedi módját kívánjuk bemutatni, a „Flyktingslott”-ot, vagyis a bevándorlók újfajta rezidenciáját. A migrációs hullám csúcsán a kormány rákényszerült a műemlékeket ilyen szereppel ellátni, ami meglátásunk szerint ellentétes az épület eredeti rendeltetésével, sőt károsíthatja is azt. Esettanulmányként néhány érintett település politikusaival, közéleti szereplőivel készített rövid interjúkat elemezzük, illetve statisztikai adatok felhasználásával megállapítjuk, hogy mennyire változtatta meg a helyi közösségek életét a bevándorlók kastélyba történő telepítése és hogy összességében a kormánynak ez a lépése pozitívan hatott-e a xenofóbia csökkentésére.

Kulcsszavak: kastély, kastélyhasznosítás, műemlékvédelem, migráció, xenofóbia

"BETWEEN TWO LINES" – A NEW CASTLE UTILIZATION FORM IN SWEDEN

Judit Péterfi, MSc
PhD student
University of Pécs
Faculty of Sciences,
Doctoral School of Earth Sciences
juditpj3@gamma.ttk.pte.hu

Dávid Sümeghy, MSc
PhD student
University of Pécs
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
sudave13@gamma.ttk.pte.hu

In Sweden, a country with rich feudal history and historical diversity, we can find many castles and mansions. These buildings, for centuries, were not only the homes of the nobility and symbol of their power but also had important defense and military functions. The country has been avoided by the world wars, so the castles can be visited in their old splendor as hotels, event centers and museums. In this paper, we would like to present an unique way of the castle utilization, the "Flyktingslott", that is, the new residence of immigrants. At the top of the migration wave, the government was forced to fill the monuments with such a role, which, in our view, is contrary to the original purpose of the building, or even damages it. As a case study, we are analyzing short interviews with politicians and public figures in some of the settlements concerned, and by using statistical data, we can figure out how much the local communities' life has been influenced by the immigrants living in the castle and whether overall the government's move has had a positive effect on reducing xenophobia.

Keywords: castle, castle utilization, monument protection, migration, xenophobia

AZ ÖNKÉNTES TERÜLETVÉDELMI TARTALÉKOSI RENDSZER FÖLDRAJZI ÉS TÖRTÉNELMI VETÜLETE MAGYARORSZÁGON

*Hegedüs Norbert, PhD-hallgató
Zászlóaljparancsnok
Magyar Honvédség
MH 6. Sipos Gyula Területvédelmi Ezred
52. Oszlányi Kornél Területvédelmi Zászlóalj
norbi.hegedus@gmail.com*

Ahhoz, hogy megértsük a Magyar Honvédség által 2017-ben útjára indított új önkéntes területvédelmi tartalékos szolgálati forma kialakítását, ki kell tekinteni a történelmi múltra. E múlt maradványait, emlékeit megvizsgálva megállapítható, hogy a 12 éve felfüggesztett hazai katonai architektúrának a mai napig komoly természet- és társadalomföldrajzi lenyomatai, következményei vannak, melyek egyértelműen és jelentősen befolyásolják a jelenleg kialakítás alatt lévő területvédelmi struktúrát.

Ebből kifolyólag elengedhetetlen a konklúzió levonása, a jó módszerek további alkalmazása, ezzel együtt a hibapontok kiküszöbölése, a kutatás-fejlesztés. Hiszem, hogy csak ezt követően lehetséges az új rendszer célkitűzéseinek meghatározása.

Nagyon fontos, hogy az új kialakítás illeszkedjen a mai Magyarország földrajzi környezetéhez és ne fordítva. Előadásom célja elsősorban az önkéntesi tartalékos rendszer ez irányú célzott felülvizsgálata, valamint javaslattétel a további fejlesztési lehetőségekre, irányokra.

Kulcsszavak: tartalékos rendszer, területvédelem, katonai architektúra

GEOGRAPHICAL AND HISTORICAL DIMENSION OF THE TERRITORIAL DEFENCE RESERVE SYSTEM IN HUNGARY

Norbert Hegedüs, PhD-student

Battalion commander

Hungarian Defence Forces

6. Sipos Gyula Territorial Defence Regiment

52. Oszlányi Kornél Territorial Defence Battalion

norbi.hegedus@gmail.com

If we would like to understand the creation of a new voluntary territorial reserve service form launched by the Hungarian Defense Forces in 2017, the historical past should be considered. Looking at the remnants and memories of this past, it can be stated that the 12-year-old domestic military architecture still has serious physical-social geographical impressions, consequences, which clearly and significantly affect the area defence structure currently under construction.

Consequently, it is essential to deduct the conclusion, to apply good methods further, to eliminate the defective points, to research and development. I believe that it is possible to define the objectives of the new system only after that.

It is very important for the new design to fit into the geographical environment of today's Hungary and not vice versa. My purpose is primarily to target the volunteer reserve system in this direction and to suggest further development opportunities and directions.

Keywords: voluntary reserve system, territorial defence, military architecture

AZ ATTILA-VONAL EMLÉKEZETE DUNAKESZINÉL

Dr. habil. Békési László, PhD

Független kutató

bekesi@hotmail.com

Az Attila-vonal egy három védőgyűrűből álló, 1944-ben Budapest köré épített, két végén a Dunára támaszkodó védelmi rendszer volt a pesti oldalon. Legkevésbé a második gyűrű nyomvonala és erősítései ismertek a mai kutatók előtt, mivel a gyalogsági lövészárkokrendszer azóta szinte teljesen eltűnt. Én viszont gyermekkoromban egy 1981-es Dunakeszi-térképre berajzoltam az akkor még meglévő lövészárkokat. Az előadásban a védelmi rendszerrel kapcsolatos azóta végzett kutatásaimat és a védők ezek alapján rekonstruált stratégiáját összegzem, valamint bemutatom mikrokutatásaim néhány tárgyi, földrajzi névként, vagy éppen városi legendaként élő gyűjtését.

Kulcsszavak: védvonal, geostratégia, második világháború, Budapest ostroma, mikrokutatás

MEMORY OF THE ATTILA LINE AT DUNAKESZI

Dr. habil. László Békési, PhD

Independent researcher

bekesi@hotmail.com

The Attila Line was a three belted 1944 built defence system on the Pest side ended up in both end at the Danube. The lesser known middle belt was almost totally disappeared from the eyes of researchers, since it was a simple infantry trench system. But as a child I mapped the locations of the still existing trenches in a 1981 Dunakeszi city map. In my speech I would like to present the results of my micro researches on the defence system, on the strategy of the defending forces and would like to show some items, geographic names referring to the trench lines and an urban legend, as well.

Keywords: defence system, geostrategy, World War II, Battle of Budapest, micro research

A RIGÓMEZEI CSATÁK EMLÉKEZETÉNEK POLITIKAI HASZNOSÍTÁSA¹

Dr. habil. Reményi Péter, PhD
Egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
remko@gamma.ttk.pte.hu

A terület feletti uralom az államok – különösen a fiatalok, mint Koszovó – esetében megkerülhetetlen kérdés. Itt az állam léte, területe, a nemzet különállása mind-mind vitatott. Emiatt a nemzeti identitás és a területi integritás erősítése folyamatosan napirenden van. Ennek számos eszköze közül jelen munkánkban a Rigómezőhöz, az ország társadalmi, gazdasági, politikai magterületéhez kapcsolódó hadtörténeti narratívákat és azok térbeli/emlékezeti megjelenési formáit és politikai hasznosítását vizsgáljuk. Amellett érvelünk, hogy a terület egy többbétegű hadtörténeti táj, ahol a különböző korok hadi eseményei napjainkig tartó emlékezeti lenyomatot hagytak, melyet napjaink politikai küzdelmeiben az érintett felek hasonlóan hasznosítanak, természetesen más-más narratíva alapján és más-más jelentéstartalmat kihangsúlyozva. A szerb önfeláldozás uralkodó narratívája mellett a legújabbak a függetlenségi harcokhoz és a 2. rigómezei csatához kapcsolódnak. Ezeket a koszovói elitek identitásépítésre, a nemzet és hely összekapcsolására és az európaizáció kapcsán egyaránt használják.

Kulcsszavak: Rigómező, emlékezet politikai hasznosítása

¹ A kutatás az MTA Bolyai programjának és az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

POLITICAL UTILIZATION OF THE MEMORIES OF THE BATTLES OF KOSOVO POLJE²

Dr. habil. Péter Reményi, PhD
Associate professor
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
remko@gamma.ttk.pte.hu

Control over territory is of utmost importance for states, especially for young ones like Kosovo. Here the mere existence of the state, its territorial integrity, the nation's uniqueness, among others, are all contested. Therefore strengthening national identity and territorial integrity are always on the agenda. From the various means of the latter, in our paper we focus on the military historical narratives, their spatial/memorial forms of representation and their political utilization all linked to Kosovo Polje, the social, economic, political core area of the state. We argue that this is a multilayered military landscape, where the military activities of various eras left enduring memorial marks in the space. These are utilized in a very similar way by the competing parties in the contemporary political struggles, of course applying different narratives and emphasizing different meanings. Besides the ruling narratives of Serbian martyrdom the newest ones are about the war of independence of the late 20th c. as well as the 2nd Battle of Kosovo Polje (1448). Both are used by the Kosovar elites for identity building, linking nation to territory and also for Europeanization.

Keywords: Kosovo Polje, political utilization of the memories

² The research was supported by the Bolyai program of the HAS and by the ÚNKP-18-4 New National Excellence Program of the Ministry of Human Capacities.

A CORREGIDOR-SZIGET KATONAI CÉLÚ HASZNOSÍTÁSÁNAK FÖLDRAJZI TÉNYEZŐI A FÜLÖP-SZIGETEKEN A 17–20. SZÁZADBAN

Dr. Klemensits Péter, PhD

Szenior kutató

Pallas Athéné Innovációs és Geopolitikai Alapítvány

klemensits.peter@paigeobudapest.hu

A Manilai-öböl bejáratánál fekvő 5,5 négyzetkilométer területű Corregidor-sziget földrajzi fekvésénél fogva már a spanyol hódítás alatt is komoly katonai jelentőségre tett szert, az amerikai uralom alatt pedig az USA védelmi stratégiájának alapkövét képezte. A természetföldrajzi adottságokat kihasználva a szigeten létesített katonai objektumok a második világháborúban is fontos szerephez jutottak, de mára turisztikai célokra való hasznosításuk az elsődleges.

Az előadás célja, hogy bemutassa mindazon földrajzi tényezőket, melyeknek köszönhetően a Corregidor a Fülöp-szigetek egyik legfontosabb katonai támaszpontjának szerepét töltötte be évszázadokon keresztül, valamint, hogy a 17. századtól kezdve áttekintse a létesítmények fejlődését, ill. az építkezések és a hadműveletek tájformáló hatásait.

Kulcsszavak: földrajz, Délkelet-Ázsia, katonai bázis, Fülöp-szigetek, Corregidor

THE GEOGRAPHICAL FACTORS OF THE MILITARY UTILISATION OF THE CORREGIDOR ISLAND IN THE PHILIPPINES DURING THE 17TH–20TH CENTURIES

Dr. Péter Klemensits, PhD

Senior researcher

Pallas Athene Innovation and Geopolitical Foundation

klemensits.peter@paigeobudapest.hu

Due to its geographical position, the 5.5 km² Corregidor Island at the entrance of Manila Bay was of great military importance already during the Spanish colonial period and became a keystone of US defense strategy during American rule. Utilising natural geographical conditions, the military objects established on the island acquired great significance during the Second World War, too; however, today they are primarily used for tourism purposes.

The aim of the presentation is to demonstrate the geographical factors which allowed Corregidor to be one of the most important military bases of the Philippines for centuries, and to review the development of the facilities, as well as the effects of constructions and military operations on the landscape from the 17th century onwards.

Keywords: geography, Southeast Asia, military base, Philippines, Corregidor

A BOLMÁNI CSATA EMLÉKEZETE ÉS EMLÉKMŰVÉNEK FELÁLLÍTÁSA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐEN, MINT A HORVÁTORSZÁGI MAGYAROK IGAZODÁSI KÉNYSZERÉNEK LAKMUSZPAPÍRJA

Dr. habil. Végh Andor
Adjunktus
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
veghandor@gmail.com

A második világháborút követően a jugoszláv-magyar kapcsolatokban a kisebbségi viszonyrendszer igen érdekes szeletét képezte a kétoldalú kapcsolatoknak. Ez különösen érdekes az 1948-at követő ellenséges viszony kialakulásával, amikor is az igazodási kényszer igen fontos elemévé válik a kisebbségi csoportoknak (jugoszláviai magyarok és magyarországi „délslávok”). Tanulmányunkban/előadásunkban a horvátországi magyarság speciális helyzetére kívánunk rávilágítani a titói emlékezetpolitikában igen fontos második világháborús emlékművek építése kapcsán. Erre kiváló alapanyagot szolgáltat a bolmáni csata emlékhelyéről keletkezett iratanyag, melyet a szerző az eszéki levéltárban vizsgált át.

Kulcsszavak: emlékezetpolitika, magyar-jugoszláv viszonyrendszer, horvátországi magyarok, bolmáni csata, bolmáni csata emlékhelye

THE MEMORY OF BATTLE OF BOLMAN AND THE MONUMENT ERECTED
AFTER THE SECOND WORLD WAR AS THE LITMUS PAPER OF THE
HUNGARIANS LIVING IN CROATIA

Dr. habil. Andor Végh, PhD
Senior lecturer
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
vegghandor@gmail.com

After World War II the minority relationship constituted an interesting element of the Yugoslavian-Hungarian national relations. It was particularly remarkable after 1948 when relations had become hostile and the Hungarians in Croatia had to align with the Yugoslavian order. In this research, we want to highlight the special situation of the Hungarians in Croatia apropos of the WWII monuments erected during the Tito era. For this end the documentation prepared on the monument of the Battle of Bolman provides an excellent base which has been researched by the author in the Archives of Osijek.

Keywords: remembrance policy, Yugoslavian-Hungarian relations, Hungarians in Croatia, Battle of Bolman, Monument of Battle of Bolman

A FRANCIA FEGYVERES ERŐK MAGYAR TAGJAINAK EMLÉKEZETE 1939–1945

Dr. habil. Bene Krisztián, PhD
Intézetigazgató, egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Romanisztika Intézet
benekrisztian@yahoo.fr

Bár a francia-magyar kapcsolatok történetének kevésbé ismert fejezetét alkotja, ettől függetlenül vitathatatlan tény, hogy a második világháború során több ezer magyar állampolgár harcolt a francia fegyveres erők kötelékében. Jelentős számban találjuk meg őket az 1940-es hadjárat reguláris haderejében ugyanúgy, mint a De Gaulle tábornok által 1940 júliusában életre hívott Szabad Francia Erők soraiban, vagy éppen a német megszállás ellen küzdő francia Ellenállás paramilitáris különítményeiben.

Az előadás célja azoknak a Franciaországban található emlékműveknek a bemutatása, amelyek a második világháború során a francia haderő kötelékében harcoló magyaroknak állítanak emléket. Annak ellenére, hogy hazánkban ez a fegyveres részvétel sajnálatos módon szinte teljesen ismeretlen maradt, Franciaországban több olyan emlékmű is felállításra került, amely a magyarok önfeláldozásának állít emléket, és ezek mind a mai napig tanúskodnak a két nemzet közötti fegyverbarátság eme ritka epizódjáról.

Kulcsszavak: második világháború, Franciaország, francia hadsereg, emlékművek

REMEMBRANCE OF HUNGARIAN MEMBERS OF THE FRENCH ARMED FORCES 1939-1945

Dr. habil. Krisztián Bene, PhD
Director of institute, associate professor
University of Pécs
Faculty of Humanities
Institute of Romance Studies
benekrisztian@yahoo.fr

Although it is a less-known chapter in the history of French-Hungarian relations, it is indisputable that several thousand Hungarians fought in the French Armed Forces during the Second World War. We find them in a significant number in the regular army of the 1940 war as in the ranks of the Free French Forces of General De Gaulle created in July 1940, or in the paramilitary groups of the French Resistance fighting against the German occupation.

The purpose of this lecture is to present the monuments in France that commemorate the Hungarians fighting in the French Forces during the Second World War. Even though this armed engagement, unfortunately, has remained almost completely unknown in our country, there are several monuments in France that commemorate the self-sacrifice of the Hungarians and they are still witnessing this rare episode of brotherhood of arms between the two nations.

Keywords: World War II, France, French Army, monuments

HÁROM TÖRVÉNYTELEN SZÜLETÉSŰ SZEMÉLY A „MOHÁCS KÖRÜLI” IDŐKBŐL

*Dr. Varga István, PhD
Adjunktus
Pécsi Tudományegyetem
Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar
vargai@kpvk.pte.hu*

A törvénytelen gyermek (a korabeli szóhasználatnál fattyú, bastard, természetes gyermek) csak az anyjával és annak vérrokonaival volt rokonságban, sorsa attól függött, hogy a nemző apa elismerte-e magáénak. Mivel ez általában nem történt meg, az ilyen gyermek sorsa a középkori viszonyok között már születése pillanatától bizonytalan volt.

Kivételek azonban mindig voltak. Előadásomban 3 törvénytelen gyermeket mutatok be, akik szerepet játszottak/játszhattak volna a mohács körüli időkben.

Hunyadi Mátyás törvénytelen fia, Corvin János apja halála után, annak akaratának megfelelően Magyarország királya lehetett volna, de nem így történt. Corvin azon főurak közé tartozott, aki később sokat harcolt a törökök ellen, igaz birtokai elhelyezkedése és családi tradíciói miatt erre predesztinálva is volt. Életútjából arra következtethetünk, hogy máshogy alakult volna az oszmán birodalommal való háborúskodás királlyá választása esetén.

Kevésbé ismert történelmi tény, hogy II. Lajosnak is volt egy törvénytelen fia, Wass/Lanthos János. Corvin Jánostól eltérően neki azonban már semmiféle esélye sem volt a magyar trónra jutni. Meglepő módon azonban a Habsburg császárok életjáradékot fizettek ő és családja számára. A Velencei Dózse törvénytelen gyermeke volt Gritti, aki Magyarország kormányzójaként írta be magát a történelembe.

Kulcsszavak: Corvin János, Wass/Lantos János, Gritti

THREE ILLEGITIMATE BORN PERSONS FROM THE "MOHÁCS" TIMES

Dr. István Varga, PhD

Senior lecturer

University of Pécs

Faculty of Cultural Sciences, Education and Regional Development

vargai@kpvk.pte.hu

The illegitimate child (misbegotten, bastard, natural child with contemporary words) was related only with her mother and her blood relatives, his/her fate depended on whether the father had admitted him/her as his own. Since this was not usually the case, the fate of such child in the Middle Ages was uncertain from the moment of his/her birth.

However, exceptions have always been. In my presentation, I will present 3 illegitimate children who played / would have played a part in the time Mohács times.

The illegitimate son of Mátyás Hunyadi, János Corvin, after his father's death, would have been King of Hungary, according to his father's will, but that was not the case. Corvin was one of the lords who later fought a lot against the Turks, but he was also predestined because of the location of his estates and his family traditions. From his life, we can conclude that the war with the Ottoman Empire would have been different if he had been chosen as king. Little known historical fact is that Lajos the Second also had an illegitimate son, János Wass/Lanthos. Unlike János Corvin, however, he did not have any chance of getting to the Hungarian throne. Surprisingly, though, the Habsburg Emperors paid a life annuity for him and his family. Gritti was the illegitimate child of the Venice Duty, who wrote himself into history as the governor of Hungary.

Keywords: János Corvin, János Wass/Lantos, Gritti

A HŐSÖK CSARNOKA. AZ EMLÉKEZÉS TEREI ÉS RÍTUSAI EGY GIMNÁZIUMBAN

Dr. Pete József, PhD

Kutatótanár

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma

pete.jozsef72@gmail.com

Az előadás a katonai tájhasználat emlékezetpolitikai és a szakrális térhasználat vonatkozásait vizsgálja a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma példáján. Megállapítható, hogy a gimnázium előcsarnokának (Hősök Csarnoka) civil vallási térelemei (világháborús, valamint 1956-os hősök emléktáblái) szervesen kapcsolódnak az iskola egészének szakrális térelemeihez. Így kialakítják az intézmény egységes arculatát.

Kulcsszavak: szimbolikus térhasználat, emlékezetpolitika

THE HALL OF HEROES. SPACES AND RITES OF REMEMBRANCE IN A SECONDARY GRAMMAR SCHOOL

Dr. József Pete, PhD

Researcher secondary school teacher

Nagy Lajos Secondary Grammar School of Cistercian Order

pete.jozsef72@gmail.com

My presentation examines the aspects of the military land use memory policy and the sacral use of space in the case of Nagy Lajos Grammar School of Cistercian Order. We can state, that the civil religion space elements of the school lobby (called the Hall of Heroes: World Wars heroes memorial plaque and the heroes of the 1956 Revolution memorial plaque) are organically linked to the sacred space elements of the whole school. This is how the two mutually contribute to the uniformed image of the institution.

Keywords: symbolic space-using, politics of memory

MIKOR ÉPÜLT SZULEJMÁN TÜRBÉJE? – NÉHÁNY „ÚJ” TÖRÖK FORRÁS TANULSÁGAI

Dr. Fodor Pál, DSc
Tudományos tanácsadó, főigazgató
Magyar Tudományok Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
fodor.pal@btk.mta.hu

A nemzetközi kutatásban többen mindmáig azt vallják, hogy Szulejmán turbéki síremlékét II. Szelim és Szokollu Mehmed nagyvezír közösen alapította 1574-ben. Ennek fő bizonyítékai a nagyvezír 1574-re datált alapítványi okiratai. Az előadás ezekenről a forrásokról kimutatja, hogy nem hitelesek, és a szigetvári komplexumra vonatkozó adatokat feltehetőleg utóbb illesztettek beléjük. A szultáni tanácsi rendeletekből és a szigetvári szandzsák 1579. évi összeírásából nyerhető információk alapján sokkal valószínűbb, hogy az építkezések csak 1575-ben kezdődtek el, és az 1576-ra elkészült komplexum nem Szokollu Mehmed, hanem Murád szultán kegyes alapítványa volt.

Kulcsszavak: Szulejmán, türbe

WHEN WAS THE TOMB OF SULEIMAN BUILT? – RE-EVALUATING SOME “NEW” OTTOMAN TURKISH SOURCES

Dr. Pál Fodor, DSc
Scientific adviser, director general
Research Centre for the Humanities,
Hungarian Academy of Sciences
fodor.pal@btk.mta.hu

In international scholarship it is often claimed that the tomb of Suleiman in Szeged was founded in 1574 as a joint action by Sultan Selim II and Grand Vizier Sokollu Mehmed Pasha. The main evidence of this statement has been the endowment deeds by the Grand Vizier dated 1574. This presentation shows that these sources are not fully reliable, and the information on the Szeged shrine and pilgrimage town was probably inserted into them later on. According to the testimony of the orders of the imperial council and the 1579 land and tax survey register of the sanjak of Szeged, the construction works probably started in 1575 and the buildings that were completed by 1576 seem to be the pious foundation of Sultan Murad III, rather than of Sokollu Mehmed.

Keywords: Suleiman, türbe

RÉGÉSZETI KUTATÁSOK NAGY SZÜLEJMÁN SZULTÁN TÜRBE-PALÁNKJÁNAK TERÜLETÉN

Hancz Erika, MA
Tudományos segédmunkatárs
Pécsi Tudományegyetem
Bölcseztudományi Kar
Történettudományi Intézet
hancz.erika@pte.hu

Az előadás azt a 2013-tól tartó kutatás során megtalált és régészeti ásatással 2015-től folyamatosan kutatott lelőhelyet mutatja be, melyen Törvényhozó Nagy Szülejmán szultán szigetvári türbe-palánkja helyezkedett el. A szultán szimbolikus síremléke a köréje épült dzsámival, kolostorral, kaszárnyával és az erődöt körülvevő fal-árok együttesével az egyik legfontosabb hódoltságkori emlékünkné. A türbe területén előkerült építészeti emlékek (palmetta alakú épületkövek, csillag motívumú faragott kövek, feliratos téglák, ólomkupola-töredékek, mázas téglák, vörösmárvány-szerű mészkőből készült oszloptöredékek, padlókövek, gerendák stb.), valamint a többi épület alapjainál előkerült és a mindennapi életet reprezentáló tárgyak (csizma-, öv- és táskacsatok, kerámiaedények, üvegtöredékek, pipák, vaseszközök, bronz és réz veretek, pénzérmék stb.) alapján bemutatjuk, hogyan nézett ki az épületkomplexum, illetve milyen lehetett a palánkfal és árokkal kerített kis erődítmény élete, mely a nagy szultán szimbolikus sírjának őrzésére és méltó bemutatására jött létre.

Kulcsszavak: Nagy Szulejmán szultán, szimbolikus türbe, oszmán kor, kutatás, erőd

ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS INSIDE OF THE TOMB-COMPLEX OF SULTAN SULEIMAN THE MAGNIFICENT

Erika Hancz, MA
Assistant research fellow
University of Pécs
Faculty of Humanities
Institute of History
hancz.erika@pte.hu

The aim of this lecture is to introduce the archaeological site which was found during the continuous researches from the year 2013 and which was excavated since 2015 where the tomb complex of Sultan Suleiman the Magnificent was situated. The symbolic tomb of the sultan with the surrounded buildings like mosque, closter, barracks and the wall-trench construction is one of our most important remains from the Ottoman period. We want to show in the light of the architectural remains from the territory of the tomb (stones from the building in the shape of a palmet, curved stones with star motives, brick with inscription, lead fragments from the dome, glazed bricks, pillar fragments from chalk stone like red marble, floor stones and timbers etc.) and the objects from the everyday life which were found from the territory of the other buildings (boot, belt and bagbuckles, ceramic vessels, glass fragments, pipes, iron tools, bronze and copper embossing objects, coins etc.) that how the building complex looked like and how could be the life inside of the wall-trench construction of the small fortress which was founded to guard and present the symbolic tomb of the great sultan.

Keywords: Sultan Suleiman the Magnificent, symbolic tomb, Ottoman era, research, fort

ÁLLATCSONTOK ÉS TOJÁSHÉJMARADVÁNYOK SZULEJMÁN SZULTÁN TÜRBE-PALÁNKJÁNAK TERÜLETÉRŐL

Tugya Beáta, Ma
Történész-muzeológus, archeozoológus
Thúry György Múzeum
tbea82@gmail.com

Dr. Sümegi Pál, DSc
Tanszékvezető egyetemi tanár
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
sumegi@geo.u-szeged.hu

Szulejmán szultán türbéjének árkában állatcsontleleteket és tojáshéj maradványokat tártak fel. A leletek a 17. századból származnak. Az árokból több mint 600 db, többségében konyhahulladékként értelmezhető állatmaradvány került elő, amelyek nem pusztán kézi gyűjtésből származnak, hanem földminták iszapolásából is. Utóbbinak köszönhető, hogy tojáshéj töredékek is a kutatás rendelkezésére álltak.

A szigetvári csontegyüttes különlegességét az adja, hogy a zarándokhelyen élő halveti dervisek, illetve a zarándokvárost őrző katonák által hátrahagyott konyhahulladéknak tekinthető. Kiderül, milyen állatokat tartottak, mely fajok húsát fogyasztották legszívesebben. A tojások vizsgálatából megállapítható, hogy nemcsak fogyasztották a tojást, hanem a területen tyúkok szaporítása, csibék keltetése is zajlott.

Kulcsszavak: archeozoológia, állattartás, húsfogyasztás, tojáshéj vizsgálat

ANIMAL BONES AND EGGSHELL REMAINS FROM THE TOMB-COMPLEX OF SULTAN SULEIMAN

Beáta Tugya, MA
Historian-museologist, archaeozoologist
Thúry György Museum
tbea82@gmail.com

Dr. Pál Sümegi, DSc
Professor, head of department
University of Szeged
Faculty of Sciences and Informatics
Institute of Geography and Earth Sciences
sumegi@geo.u-szeged.hu

Animal bones and eggshell remains are excavated from the ditch of tomb-complex of sultan Suleiman from the 17th century.

From the site were found more than 600 pieces of animal bones. Lot of bones are kitchen waste, which come to light not only from manual collection but also from levigation of soil samples. Due to the levigation we have eggshell remains too.

The animal bones are special, because these are the kitchen waste of dervish and the soldiers who guarded the pilgrim city. We know what kind of animals lived in the site, which meat of species preferred.

The examination of eggs shows that the eggs were not only food: the remains of eggs were hatched.

Keywords: archeozoology, animal husbandry, meat consumption, eggshell remains

AZ OSMÁN TÜRBE BOTANIKAI KUTATÁSA

*Torma Andrea, PhD-hallgató
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földtudományok Doktori Iskola
torma.andrea.at@gmail.com*

*Törőcsik Tünde, PhD-hallgató
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földtudományok Doktori Iskola
ttorocsik@gmail.com*

*Dr. Náfrádi Katalin, PhD
Adjunktus
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
nafradi@geo.u-szeged.hu*

*Sümegi Balázs P.
Tanszéki mérnök
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
sumegi.balazs.pal@gmail.com*

*Dr. Sümegi Pál, DSc
Tanszékvezető egyetemi tanár
Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
sumegi@geo.u-szeged.hu*

A Szulejmán mauzóleum komplexumot észak felől egy félkör alakú 2,5 – 2,6 m mély aszimmetrikus katonai és vízelvezető árok vette körül. A türbe mellett kialakított árokhoz kapcsolódó környezettörténeti vizsgálatok egy sorozatot alkotnak. A laboratóriumi munkafázis során mágneses szuszceptibilitási, üledékföldtani, geokémiai, pollenanalitikai, fitológiai, makrobotanikai, szenült famaradványok (anthrakológiai), malakológiai vizsgálatokat végeztünk el. A makrobotanikai, a pollenkép, és a fitológiai vizsgálatok

alapján a türbét egy díszkert virágokkal, tájidegen fákkal, és egy mozaikos gazdasági térvette körül, ahol az organikus gazdálkodás valamennyi formája, kert, szántó, gyümölcsös, legelő, kaszáló, rét, erdő egyaránt jelen volt mozaikos rendszerben.

Kulcsszavak: Szulejmán, mauzóleum, botanikai kutatás

BOTANICAL RESEARCH OF THE OTTOMAN TURBE

*Andrea Torma, PhD student
University of Szeged,
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
torma.andrea.at@gmail.com*

*Tünde Töröcsik, PhD student
University of Szeged,
Faculty of Sciences
Doctoral School of Earth Sciences
ttorocsik@gmail.com*

*Dr. Katalin Náfrádi, PhD
Senior lecturer
University of Szeged,
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
nafradi@geo.u-szeged.hu*

*Balázs P. Sümegi
Technical assistant
University of Szeged,
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
sumegi.balazs.pal@gmail.com*

*Dr. Pál Sümegi, DSc
Professor, head of department
University of Szeged
Faculty of Sciences and Informatics
Institute of Geography and Earth Sciences
sumegi@geo.u-szeged.hu*

The mausoleum complex of Sultan Süleyman was surrounded by a semicircular, 2,5-2,6 m deep, assimetric military and hidroregulation ditch from the north. The environmental examinations related to the ditch, which is revealed next to the türbe, form a series. During the laboratory phase we made magnetic susceptibility, lithological, geochemical, pollen, archeobotany, phitolithic, anthracotologic, vertebrate and mollusc analyses. According to archeobotanical, pollen and phitolithic analysis the türbe was surrounded with all possible forms of organic farming, which suggests that gardens, cereal fields, orchards, grazing lands, mowings, meadows and forests were equally present in a mosaic pattern.

Keywords: Süleyman, mausoleum, botanical research

A SZIGETVÁRI MILITARY LANDSCAPE LEANDRO ANGUISSOLA
17. SZÁZAD VÉGI TÉRKÉPEI ALAPJÁN

Dr. Kitanics Máté, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
kitanics1@gmail.com

Dr.habil. Gyenizse Péter, PhD
Tanszékvezető egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
gyenizse@gamma.ttk.pte.hu

Szalai Gábor, PhD-hallgató
Tudományos segédmunkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
aszalaigabor@gmail.com

Polgár Balázs Dávid
Gyűjteményvezető régész
Honvédelmi Minisztérium
HIM Hadtörténeti Múzeum
polgar.balazs@mail.militaria.hu

Dr. Pap Norbert, DSc
Tanszékvezető egyetemi tanár
Pécsi Tudományegyetem
Természettudományi Kar
Földrajzi és Földtudományi Intézet
pnorbert@gamma.ttk.pte.hu

Szigetvár 16-17. századi történetében számos, a helyi katonai tevékenység által formált tájról információt nyújtó dokumentumot ismerünk. Ezek közül is kiemelkednek Leandro Anguissola császári hadmérnök vázlatrajzai, amelyek az 1689. évi ostromblokádát, illetve a vár és város korabeli szerkezetét mutatják be. Különösen jelentős a mérnöki munkák közül

az a 2018-ban, újonnan előkerült áttekintő blokádrajz, amelyik a turbéki szőlőhegyen Szulejmán szultán ekkor még fennálló zarándoktelepülését is ábrázolja. A három térképi ábrázolás összevetése, részletes elemzése mindeddig nem történt meg, így ezek vizsgálata fontos információkkal szolgálhat többek között a korabeli erőrendszer, a településszerkezet, az úthálózat és a tájhasználat viszonylatában is.

Kulcsszavak: Szigetvár, Leandro Anguissola, 17. század, ostromblokádn, vázlatrajzok

MILITARY LANDSCAPE IN SZIGETVÁR ON THE BASIS OF LEANDRO ANGUISSOLA'S MAPS FROM THE END OF THE 17TH CENTURY

Dr. Máté Kitanics, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
kitanics1@gmail.com

Dr. habil. Péter Gyenizse, PhD
Associate professor
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
gyenizse@gamma.ttk.pte.hu

Gábor Szalai, PhD student
Assistant research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
aszalaigabor@gmail.com

Balázs Dávid Polgár
Archaeologist, head of collection
Ministry of Defence
IMMH, Museum of Military History
polgar.balazs@mail.militaria.hu

Dr. Norbert Pap, DSc
Professor, head of department
University of Pécs
Faculty of Sciences
Institute of Geography and Earth Sciences
pnorbert@gamma.ttk.pte.hu

Many documents are known which provide information about the landscape formed by local military activity in the 16-17th century history of the town of Szigetvár. The scheme drawings of imperial military engineer Leandro Anguissola are significant in this regard, which depict the blockade for the siege in 1689 and the contemporary structure of the fortress and the town. Considering the engineering documents, the newly discovered (in 2018) blockade drawing, also depicting the pilgrimage town of Sultan Suleiman still existing then on the Turbék vineyard hill, is especially important. The comparison and detailed analysis of the three map depictions have not been performed yet, and therefore such examinations can provide important information about the contemporary fortress system, the town and village structure, as well as landscape usage.

Keywords: Szigetvár, Leandro Anguissola, 17th century, siege blockade, sketch-plans

AZ 1566-OS SZULTÁNI HADJÁRATHOZ VEZETŐ ÚT A HABSBURG-OSZMÁN DIPLOMÁCIAI KAPCSOLATOK BÉCSI FORRÁSANYAGA ALAPJÁN

Glück László, PhD
Tudományos munkatárs
Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
gluck.laszlo@btk.mta.hu

A hadjáratot diplomáciai alkudozások sora előzte meg. Kezdetben mindkét nagyhatalom békét akart, 1565 februárjában sor is került a béke ratifikálására. A béke ügyét azonban zátonyra futtatta, hogy a törökök az utolsó pillanatban megpróbálták kialkudni vazallusuk, az erdélyi fejedelem számára Nagybánya átengedését. A módosítás lehetetlen helyzetet teremtett a Habsburg uralkodó számára, és megingatta a császár bizalmát a szultán iránt. A felek megpróbálták a végsőkig életben tartani a diplomáciai megoldást, de közben zajlott a Habsburg uralkodó és az erdélyi fejedelem közötti háború is, amelynek során időről időre történtek olyan hadiesemények a császár részéről, amelyek a törökök különös felháborodását váltották ki, és a török vezetés szemében kikezdték a császár hitelét a békét illetően. 1565 októberében a Habsburg csapatok épp a törökök által átadni kért Nagybányát foglalták vissza az erdélyiektől, amelyet követően a szultán meghozta döntését a háborúról.

Kulcsszavak: 1566-os szultáni hadjárat, habsburg-oszmán diplomácia

THE ROAD TO THE 1566 SULTANIC CAMPAIGN BASED ON THE SOURCE
MATERIAL OF THE HABSBURG-OTTOMAN DIPLOMATIC RELATIONS
PRESERVED IN VIENNA

László Glück, PhD
Research fellow
Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for the Humanities
Institute of History
gluck.laszlo@btk.mta.hu

The 1566 sultanic campaign to Hungary was preceded by a series of diplomatic talks. Initially, both great powers wanted peace, and in February 1565, the peace was ratified. However, the peace process has been wrecked, as the Turks, at the last minute, tried to force Emperor Maximilian II to give up Nagybánya (Baia Mare, Romania) in favor of their vassal, the prince of Transylvania. The amendment created an impossible situation for the Habsburg ruler and shaken the Emperor's confidence in the Sultan. The parties tried to keep the diplomatic solution alive, but there was also a war between the Habsburg ruler and the Transylvanian prince, which occasionally led to the Emperor's incitement to the Turks' outrage, and which undermined the Emperor's credit for peace. In October 1565, the Habsburg troops seized Nagybánya, just that place, which was requested by the Turks, after which the Sultan made his decision on the war.

Keywords: 1566 sultanic campaign, Habsburg-Oszmán diplomatic relation